

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Alena Pohanková

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Podoby venkova v Reynkově poezii

Diplomová práce

Autor:	Alena Pohanková
Studijní program:	Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	NSSKCJ, NSSKHV
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Hradec Králové

2017

Zadání diplomové práce

Autor: Alena Pohanková

Studium: P15P0358

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - český jazyk a literatura, Učitelství pro střední školy - hudební výchova

Název diplomové práce: **Podoby venkova v Reynkově poezii**

Název diplomové práce AJ: Images of countryside in poetry of Reynek

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce je zaměřena na vztah Bohuslava Reynka k venkovu a přírodě. Důraz je kladen především na interpretaci symbolů v Reynkových básních.

Chalupa, Pavel: Bohuslav Reynek (mezi nebem a zemí) Janoušek a kol.: Dějiny české literatury 1945 - 1989 Med, Jaroslav: Spisovatel ve stínu Reynek, Bohuslav: Básnické spisy Strohsová, Eva: Dějiny české literatury 4, první polovina 20. století Valouch, František: Básník duše a samoty Bohuslav Reynek

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.

Oponent: Mgr. Michal Čuřín

Datum zadání závěrečné práce: 1.12.2015

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením prof. PhDr. Vladimíra Křivánka, CSc., a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.“

V Hradci Králové, dne

.....

Alena Pohanková

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. PhDr. Vladimíru Křivánkovi, CSc., za odborné vedení této práce a za jeho trpělivost, ochotu a cenné rady.

Poděkování patří rovněž Janu Slavingerovi za kontrolu práce po stylistické stránce a podporu při psaní.

Anotace

POHANKOVÁ, Alena. *Podoby venkova v Reynkově poezii*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 67 s. Diplomová práce.

Předmětem diplomové práce je pojetí venkova v básních Bohuslava Reynka. Práce si klade za cíl postihnout Reynkovu poezii z hlediska symbolů, pojetí času a prostoru, dále podrobit jeho básně tématické a motivické analýze a rovněž se zaměřit na jeho vztah k Bohu a víře všeobecně. Zvláštní prostor je věnován přírodě, přičemž je pozornost zaměřena především na motivy zvířat, hojně se objevující v Reynkově poezii. Dále se práce zabývá odkazy na Bibli, zejména na básníkův vztah k Ježíši, jeho matce Marii a ostatním světcům a biblickým postavám. Důraz je kladen na prolínání skutečného a duchovního světa a prostředky, kterými je tohoto dosaženo. Básně jsou zasazeny do prostředí vesnice Petrkov a okolí Reynkova domu, proto je do textu vloženo několik aktuálních fotografií těchto míst. V práci jsou rovněž stručně nastíněny zdroje Reynkovy inspirace a srovnání s jinými básníky.

Klíčová slova: Bohuslav Reynek, poezie, venkov, příroda, křesťanství.

Annotation

POHANKOVÁ, Alena. *Images of countryside in poetry of Reynek*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 67 pp. Diploma Thesis.

The topic of this diploma thesis is the concept of the countryside in poems of Bohuslav Reynek. The thesis aims to capture his poetry in terms of symbols, concept of time and space, also subject his poems to a thematic and motivational analysis and also to focus on his relationship to God and faith in general. Special emphasis is devoted to nature, mainly to animals, which are frequently mentioned in Reynek's poetry. Then the thesis focus on references to the Bible, mainly on poets relationship to Jesus Christ, his mother Mary and other saints and biblical characters. Main emphasis is placed on the intermingling of the real and spiritual world and the means by which it is achieved. The poems are set on village Petrkov and Reynek's house, and that is why some photos of this places are put in the text. The thesis also briefly outlines Reynek's sources of inspiration and comparison with other poets.

Keywords: Bohuslav Reynek, poetry, countryside, nature, christianity.

Obsah

1 ÚVOD	9
2 VYZNĚNÍ BÁSNICKÝCH SBÍREK BOHUSLAVA REYNKA.....	12
2.1 ŽÍZNĚ A SMUTEK ZEMĚ.....	12
2.2 SBÍRKY S VLIVEM EXPRESIONISMU.....	13
2.3 SBÍRKY VYDANÉ PO ODMLCE	14
2.4 MRÁZ V OKNĚ A ODLET VLAŠTOVEK	14
3 ZAKOTVENÍ V MOTIVECH A PROSTORU.....	16
3.1 TÉMATA A MOTIVY	16
3.1.1 <i>Skutečný svět</i>	16
3.1.2 <i>Vyšší význam</i>	17
3.2 PROSTOR.....	18
3.2.1 <i>Dům, zahrada a dvůr</i>	18
3.2.2 <i>Otevřený prostor</i>	20
3.3 BARVY	21
3.4 PARALELY S JINÝMI BÁSNÍKY	22
4 VNÍMÁNÍ ČASU	25
4.1 ČAS LIDSKÉHO ŽIVOTA.....	25
4.2 VĚČNOST V KAŽDODENNOSTI	27
4.3 DENNÍ DOBY	28
4.3.1 <i>Jitra</i>	28
4.3.2 <i>Večery</i>	29
4.3.3 <i>Noci</i>	30
4.4 ROČNÍ OBDOBÍ	31
4.4.1 <i>Jaro a léto</i>	31
4.4.2 <i>Podzim</i>	33
4.4.3 <i>Zima</i>	35
5 DUCHOVNOST V PROSTOTĚ	38
5.1 ZVÍŘATA	38
5.1.1 <i>Domácí zvířata</i>	38
5.1.2 <i>Hmyz a pavouci</i>	41
5.1.3 <i>Volně žijící zvířata</i>	42
5.2 ROSTLINY	44
5.3 LIDSKÉ VÝTVORY.....	45
6 VENKOV JAKO POZADÍ PRO DRAMA.....	47
6.1 VÍRA A JEJÍ VÝVOJ.....	47
6.2 JEŽÍŠ	51
6.3 PANNA MARIA	52
6.4 DALŠÍ POSTAVY Z NOVÉHO ZÁKONA A SVĚTCI.....	53
6.5 POSTAVY ZE STARÉHO ZÁKONA	56
6.6 BIBLICKÁ MÍSTA	59
6.7 DALŠÍ ZDROJE INSPIRACE.....	59
7 ZÁVĚR	61

1 Úvod

Tato diplomová práce je věnována petrkovskému básníkovi Bohuslavu Reynkovi, konkrétně jeho reflexi venkova a zpracování venkovské tematiky v jeho básních. Zejména je práce zaměřena na výklad symbolů.

Práce zohledňuje skutečnost, že by bylo chybou chápat Reynka pouze jako básníka bukolických idylek, stejně jako jej nelze vnímat výhradně jako básníka katolického. Venkovská tematika se v jeho verších stále prolíná s náboženskou, každá přírodní scenérie, časové období, tvor nebo předmět odkazuje k vyššímu významu. Hlavním cílem vedle charakteristiky symbolů a práce s nimi je proto postihnout toto prolínání obou rovin a nalézt prostředky, kterými básník tento záměr uskutečňuje. Dalšími cíli je zpracování kategorií prostoru, času a dramatické roviny v Reynkově poezii, postihnouti tematického a motivického obsahu básní a rovněž charakteristika básníkovu vztahu k Bohu a víře.

Mezi dílčí cíle práce nepatří zpracování životopisu Bohuslava Reynka, proto je v textu obsaženo minimum údajů z básníkovu života. Informace o Reynkově životě jsou uvedeny pouze v souvislosti s konkrétním rysem tvorby či konkrétní básní. Stejně tak je přístupováno k Reynkově výtvarné tvorbě a překladům, jelikož tyto oblasti jeho zaměření rovněž nejsou předmětem této práce.

Celá práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol, přičemž je postupováno od stručného úvodu k básníkově tvorbě a charakteristice skutečného světa, který odráží, až k vyšší, dramatické rovině spjaté s křesťanstvím.

První kapitola si klade za cíl tematicky i obsahově postihnout Reynkovy básnické sbírky. Je zde věnována pozornost jak celkovému vyznění každé jednotlivé sbírky, tak také souvztažnosti s dalšími kapitolami. Tato část práce by měla usnadnit orientaci v následujících kapitolách.

Druhá kapitola zakotvuje Reynkovu tvorbu z hlediska prostoru, často se objevujících témat a motivů a celkového rázu jeho poezie. Podkapitola týkající se prostoru je rozdělena na dvě části - prostory uzavřené, do nichž se však počítá například i zahrada či dvůr, a otevřené, kam spadají verše týkající se přírody, polí a podobně. Motivy jsou potom rozděleny na „skutečné“ a související s jinými odkazy, nejčastěji biblickými. Samostatná podkapitola je věnována úloze barev v Reynkových básních.

Dále je v této kapitole obsaženo určité srovnání Bohuslava s jinými básníky, které uvádí mnoho autorů zabývajících se jeho poezií. Tyto paralely s dalšími básníky se týkají především staré čínské poezie.

Třetí kapitola se zaměřuje na Reynkovo pojetí času, přičemž nejdůležitější je zde křesťanské vnímání Boží věčnosti, promítající se na celé básnickově tvorbě. V této podkapitole je zvláštní důraz kladen na vztah ke smrti a mrtvým, který je jedním ze základních témat poezie Bohuslava Reynka. Další podkapitola je zaměřena na téma lidského života, a to zejména na období dětství a stáří, které básník ve své tvorbě tematizoval. Následuje rozbor denních a ročních dob v Reynkových verších, zejména z hlediska významu, jaký pro něj měly jakožto pro venkovana a křesťana. Jsou zde citovány konkrétní básně a na nich doloženy výsledky rozborů.

Čtvrtá, předposlední kapitola, nazvaná Duchovnost v prostotě, je věnována zvířatům, rostlinám a předmětům, které je možno spatřit na venkově, a skrytému významu, který jim básník přisuzuje. Zvířata jsou rozdělena do několika kategorií z důvodu velmi častého Reynkova zpracování zvířecích motivů. U všech podkapitol jsou uvedeny symbolické souvislosti a významy. Rovněž zde jsou citovány jednotlivé básně pro doložení pravdivosti tvrzení.

Poslední kapitola potom důsledně uzavírá práci z hlediska odkazů a vyšších významů témat a motivů předestíraných v kapitolách předchozích. Je zde shrnut vývoj Reynkova vztahu k Bohu a víře všeobecně. Dále tato část práce zahrnuje především odkazy na Starý a Nový zákon, přičemž jsou rozebrány jednotlivé biblické postavy a další reálie. Je zde zahrnuto i zhodnocení ostatních pramenů, na něž Reynkovy básně odkazují.

V každé kapitole je obsažena analýza Reynkovy poezie z konkrétního hlediska, jímž se příslušná část práce zabývá, a rovněž srovnání stanovisek a závěrů s názory autorů odborné literatury.

K analýze básní jsou využity sebrané spisy Bohuslava Reynka, připravené k vydání Miladou Chlíbačovou, jež kromě sbírek obsahují rovněž verše a drobné básnické prózy, které nebyly samostatně vydány. Čerpáno je však i z jednotlivě vydaných sbírek a jejich doslovů. Co se týče další odborné literatury, první část práce, zaměřená na charakteristiku básnických sbírek, čerpá především ze stati Jaroslava Meda *Bohuslav Reynek - básník samoty a kontemplace*, obsažené v publikaci *Spisovatelé ve stínu*. V následující kapitole, zaměřené na ukotvení Reynkových básní v prostoru a motivech, je čerpáno z knihy Sylvie Germain *Bohuslav Reynek v Petrkově: Poutník ve svém příbytku*, a to zejména při popisu prostoru Reynkova domova. Zde je citován také

Martin C. Putna a využita příslušná část jeho publikace *Česká katolická literatura v kontextech: 1918 - 1945*. Cenné postřehy o Reynkově tvorbě přináší i Dagmar Halasová ve své knize *Bohuslav Reynek*. Při psaní podkapitol týkajících se biblických postav a míst je k hlubšímu porozumění a charakteristice těchto subjektů využito *Ilustrovaný průvodce k Bibli* britského autora J. R. Portera.

Práce je doplněna několika aktuálními fotografiemi z okolí Reynkova domova, které se vždy pojí s odkazy v textu. Fotografie byly pořízeny v dubnu roku 2017 a vybrány s ohledem na celkový ráz básnickovy tvorby.

2 Vyznění básnických sbírek Bohuslava Reynka

Tato kapitola zastupuje úvod ke kapitolám následujícím a klade si za cíl usnadnit orientaci ve vlastním textu i v citovaných básních. Shrnuje poznatky o jednotlivých sbírkách Reynkových básní a básnických próz, přičemž se zaměřuje zejména na stručnou tématickou a motivickou analýzu. Zároveň předkládá i celkové vyznění každé jednotlivé sbírky. Důraz je kladen i na souvztažnost mezi jednotlivými básněmi a rovněž souvislost s Reynkovou životní situací v době, v níž verše tvořil.

Na tuto kapitolu je navázáno v poslední části práce, kde jsou jednotlivé sbírky rozebrány z hlediska Reynkovy víry a jejího vývoje.

2.1 Žízně a Smutek Země

Reynkovy první vydané verše jsou ovlivněny hledáním vlastní identity, a to jak básnické, tak i vlastní lidské.¹ Med uvádí, že tehdy bylo především nutné získat si půdu vedle Otokara Březiny, proto i některé Reynkovy básně připomínají hymničnost Březinovy poezie.² Dále má na prvotní Reynkovy verše vliv básník Francis Jammes, jenž bude zmíněn v podkapitole Paralely s jinými básníky.

Již zde je patrna jeho pokora a obdiv přírody i jejího stvořitele, básně jsou plné vroucnosti a lásky k Bohu. Zároveň však první sbírky nelze označit za naivní, jelikož si básník uvědomuje nevyhnutelnou přítomnost zla.³ Kromě modliteb a pokory se objevují rovněž pocity úzkosti a ve sbírce *Smutek Země* i únava z nepřijetí Bohem. Básně s náboženským obsahem, vyjadřující lásku a obdiv k Bohu, jsou zde nicméně frekventovanější než v pozdějších knihách poezie. Z pohledu vývoje víry bude tato sbírka nahlížena v příslušné kapitole, jak již bylo zmíněno.

Barevnost básní je propojena s krajinou Vysočiny, zvláště se objevují barvy podzimu, které jsou vykresleny až impresionisticky.⁴

¹ Srov. TRÁVNÍČEK, Mojmir. *Doslov*. In REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 1995. 733 s. ISBN 80-901926-0-2, s. 684.

² Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*. Rozšířené 2. vydání, v Portálu 1. Praha: Portál, 2004. 237 s. ISBN 80-7178-939-9. s. 82.

³ srov. TRÁVNÍČEK, Mojmir. *Doslov*. In REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 686.

⁴ srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 85.

2.2 Sbírky s vlivem expresionismu

Knihy básnických próz *Had na sněhu* a *Rybí šupiny* podléhají expresionismu Georga Trakla. Tvorba tohoto básníka je opět přiblížena v kapitole zaměřující se na paralely s dalšími básníky. Z biblických reálií dostává prostor především umučení Krista, kromě toho zde nad tematikou z Nového zákona převažují temné starozákonní motivy. Med poukazuje na absenci hymnicko-modlitebního rázu básní, dříve tak častého.⁵

Básně v próze jsou plné zřetězených asociací, napojených na sebe zdánlivě zcela neuspořádaně. Med v tomto případě hovoří o metaforických trsech.⁶ Lze je pozorovat například v Reynkově básni *Kraj úzkosti*, v níž dává básník průchod své úzkosti a až morbidním a apokalyptickým vizím:

„Byl to rozlehlý rybník Belzebubův, plný kozlů koupaných ohavně k obětem a hodům, kozlů se srstí slepenou v bodce a šupiny, s očima neviditelnými, s ústy jako ústa ryb, s ušima úzkosti a rohy rouhání. Byla to zahrada Iblisova, sádka štírův a zrcadlo Anděla Světla...“⁷

Svoji expresionistickou etapu potom Reynek uzavírá ve sbírce *Rty a zuby*, v níž se opět navrácí k verši, a to k jednoduché, téměř písňové formě.⁸ Tematizuje znovu zvířata, některé básně o nich ovšem stále vyznívají velmi expresionisticky a dokonce i volba druhů zvířat vypovídá o temném naladění - objevují se mouchy, pavouk či žáby. *„Krása mnohého jevu nebo zvířete je hned od začátku negována poznáním o jeho přízračně zrůdném rubu, jímž prosvítá nicota a dědičná kletba uvalená na všechno stvoření.“⁹*

Zároveň se zde vyskytují i mírumilovná domácí zvířata, vize jitra jakožto nového začátku a opět čistá touha po Bohu. I ta se však proměňuje - básník již nepotřebuje biblickou tematiku, aby ji vyjádřil, jelikož přítomnost a vliv Boha se stává samozřejmostí.¹⁰

Co se týče barev, v básních v próze se začínají objevovat spíše neurčité, mlhavé tóny, které kontrastují se zářivými barvami vysočinského podzimu v prvních Reynkových sbírkách. Med považuje i tento rys básnickovy tvorby za záměr směřující k odhalování

⁵ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 84

⁶ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 91.

⁷ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 1995. 733 s. ISBN 80-901926-0-2, s. 213.

⁸ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 85.

⁹ MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 85.

¹⁰ Srov. tamtéž.

utajených významů, jelikož ony zastřené barvy znesnadňují prvoplánové smyslové vnímání.¹¹

2.3 Sbírkky vydané po odmlice

Další Reynkova sbírka, *Setba samot*, vyšla až po desetileté přestávce v tvoření poezie, během které se věnoval grafické tvorbě a překladům. V *Setbě samot* převažují básně s velmi poklidnou náladou, jsou zaměřeny na podzim a zimu a činnosti na venkově spjaté s těmito ročními obdobími, zvláště podzimní sklizeň. Prostor dostává opět i náboženská tematika, je však provázána se zásadními křesťanskými událostmi této doby, Dušičkami a příchodem adventu. Přímo nevyslovená, nejasně naznačená Boží přítomnost je však obsažena téměř v každé básni obsahující prosté motivy domova a přírody.

V další sbírce s názvem *Pieta* se mnohokrát objevuje postava Panny Marie, a to nejenom ve výjevu piety, jak by název sbírky napovídal, nýbrž také ve scénérii narození Ježíše i putování do Egypta. V těchto verších projevuje básník svoji víru zejména touhou přiblížit se Svaté rodině, přeje si putovat s nimi. Jiné básně jsou věnovány prostým předmětům či přírodním výjevům - bodlákům, cestě či dvorkům.

Obě sbírky vykazují nejtypičtější rys Reynkovy tvorby - zdánlivě banální objekty a skutečnosti odkazují k vyššímu, duchovnímu rozměru: „*V záři úžasu nad vším stvořením se v lyrickém prožitku setkávají zvířata a obyčejné věci na venkovském dvoře, aby svou sounáležitostí stvrzovaly spojitost s jediným bytím.*“¹². Totéž platí i pro další dvě sbírky, *Podzimní motýly* a *Sníh na zápraží*. V těchto knihách veršů dostává prostor Reynek-pastýř. Mnoho básní je věnováno hospodářským zvířatům, lze z nich vyčíst básníkuv vřelý a uctivý vztah k těmto tvorům. Nálada většiny veršů ve sbírkách je klidná a poněkud nostalgická, projevuje se smířenost se životem stárnoucího básníka.

2.4 Mráz v okně a Odlet vlaštovek

Smíření patrné z předchozích dvou sbírek se v *Mrazu v okně* vytrácí. Z velké části je tomu tak zřejmě proto, že byly tyto básně napsány v padesátých letech, kdy nastupovala

¹¹ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 86.

¹² MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 88.

totalita. Tato skutečnost změnila poklidný ráz předchozí Reynkovy poezie v opětovný neklid, provázený však tentokrát i vyloženě d'ábelským zlem, kterému svět podléhá.¹³

Před tímto světem se básník utíká do své samoty a stejně jako jeho prožitky se oklešťuje i formální stránka jeho poezie: „...básník se jen plaše dotýká věci kolem sebe, aby s jejich pomocí budoval báseň cele založenou na pochopení kontextu.“¹⁴

Básně z poslední Reynkovy sbírky, *Odletu vlaštovek*, byly napsány po utužení režimu, za tzv. normalizace.¹⁵ Proto pro ně do velké míry platí tatáž charakteristika jako pro *Mráz v okně*, forma poezie je zde ještě stručnější a pracuje se s asociacemi, jejichž pravý význam není snadné odhalit.¹⁶ Tento rys pozdní Reynkovy tvorby koresponduje s obrazem umělce, jenž se uchýlil do samoty a na okolním světě mu již nezáleží; asociace pramení z jeho nitra a nehraje pro něj roli, že jsou pro čtenáře obtížně srozumitelné.

Ačkoliv jsou obě zmíněné sbírky poměrně silně ovlivněny soudobými událostmi, Reynek se vyhýbá doslovnému vyjádření, nejmenuje tyto dějinné zvraty přímo, „...neboť kvetení hvozdíků a vůně lip, chvění podzimních motýlů, smrt malého kotěte či úzkost ropuchy stojí tu výše v hierarchii hodnot a ve významnosti, relevanci vůči věčnosti...“¹⁷ V *Mrazu v okně* se objevuje jen jediný jednoznačnější odkaz na poválečné události, a to v básni *Tmu na tmu*.¹⁸

¹³ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 90.

¹⁴ MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 91.

¹⁵ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 90.

¹⁶ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 91.

¹⁷ REYNEK, Bohuslav a Pavel CHALUPA. *Bohuslav Reynek : Mezi nebem a zemí*. V Řevnicích: Arbor vitae ve spolupráci s galerií a nakladatelstvím Měsíc ve dne v Českých Budějovicích a obecně prospěšnou společností Smetanova Litomyšl, 2011, 131 s. ISBN 978-80-87164-71-6, s. 87.

¹⁸ REYNEK, Bohuslav a Pavel CHALUPA. *Bohuslav Reynek : Mezi nebem a zemí*, s. 91.

3 Zakotvení v motivech a prostoru

Tato kapitola si klade za cíl nastínit všeobecné charakteristiky Reynkovy tvorby. Je zde částečně vysvětleno jeho netradiční vidění světa, dále je jeho poezie zasazena do prostorů, v nichž se děj básní odehrává, a charakterizována témata i motivy, které se v Reynkově díle nejčastěji objevují. Kromě toho bude předestřena symbolika barev užívaných autorem v básních a velmi stručně představeny některé paralely, které spatřují literární historikové mezi Reynkovou tvorbou a poezií jiných básníků.

Kapitola funguje jako úvod k samotné poezii Bohuslava Reynka a jejím cílem je kromě jiného také pomoci lépe uchopit Reynkovu poetiku, stejně jako porozumět jeho náhledu na život.

3.1 Témata a motivy

Kromě zasazení do prostoru je na místě i stručné nastínění tématické a motivické charakteristiky. V této podkapitole jsou rozděleny na reálné motivy z tohoto světa a motivy týkající se převážně odkazů na biblické postavy a reálie. Toto rozdělení bylo zvoleno pro přehlednost, je však nutné si uvědomit, že mezi skutečným světem a světem duchovna je v Reynkově tvorbě velmi tenká hranice, obojí se neustále prolíná.

Témata a motivy ze skutečného světa budou podrobněji rozebrány a zasazeny do kontextu zvláště v podkapitolách zaměřujících se na střídání denních dob a ročních období, „vyšší“ témata a motivy potom v kapitole Venkov jako pozadí pro drama.

3.1.1 Skutečný svět

Jak již bylo naznačeno v úvodu k této kapitole, naprostá většina reálií pozorovatelných ve skutečném světě je zároveň odkazem na svět duchovní, proto kategorii skutečného světa nelze zcela oddělit od asociací propojených s křesťanským náhledem na svět. Pokud se však zaměřujeme pouze na reálné prostředí, nejvýraznějším prvkem Reynkovy poezie jsou v tomto ohledu přírodní scenérie. Jen zřídka nejsou prostředkem k zobrazení duchovna, i takové básně však lze v básníkově díle najít. Tyto scenérie jsou velmi pestré díky mnoha motivům zvířat a rostlin, které je dokreslují.

Stěžejním tématem je nevinnost přírody, do níž se u Reynka promítá Boží podstata. Rostliny i zvířata jsou velmi často personifikovány, je zdůrazňována jejich sounáležitost

s Bohem, autor je považuje za lepší než lidi v tom ohledu, že lépe rozumí řádu světa, který právě Bůh stanovuje, a nepáchají žádné zlo. Stejně tak i zvířata. Ta jsou často vnímána jako tajuplné bytosti, někdy jsou považována přímo za posvátná.

S hospodářskými zvířaty souvisí téma pastevectví, které je Reynkovi po celý život velmi blízké. I toto souvisí s biblickou tematikou.

Dalším tématem jsou denní doby. Stejně jako příroda jsou často personifikovány, spojovány s rituály i opět s odkazy na Bibli. Náhled na jednotlivé etapy dne není ustálen, jsou vnímány v různých souvislostech a zobrazovány v odlišných náladách. Často je v básních zachycován rovněž dramatický přelom jednotlivých denních dob.

3.1.2 Vyšší význam

Témat a motivů duchovního charakteru je v Reynkově poezii více než těch z reálného světa, a to i díky tomu, že na ně reálná témata a motivy velmi často odkazují nebo s nimi přímo splývají, jak již bylo uvedeno výše.

Jak lze předpokládat, nejvíce se týkají křesťanského pojetí světa, mnohdy je čerpáno přímo z biblických příběhů. Mnoho básní je v podstatě modlitbou. Objevují se motivy pokání, prosby o obnovení víry, náboženské vytržení i úzkost a zklamání. Jedním ze stěžejních témat je život Ježíše Krista, přičemž jsou zachyceny především motivy týkající se jeho zrození, událostí, které mu předcházely, a potom výjevy z konce Ježíšova života. V řadě básní je zachycena cesta do Betléma a také scéna v u jesliček, příchod pastýřů a tří králů. Zde hrají důležitou roli zvířata u jesliček. Dále se objevuje motiv Petrovy a Jidášovy zrady a především samotné ukřižování, které většinou nabývá symbolického charakteru. Velmi často se vyskytuje motiv piety, Kristovy bolesti a ran a následného vzkříšení.

Motivy světců a postav ze Starého zákona se rovněž objevují ve velkém množství básní. Jsou ve většině případů spjaty s artefakty, které se s těmito osobami podle křesťanské tradice pojí.

Kromě témat a motivů přímo souvisejících s Bibli a křesťanstvím je stěžejní téma smrti. Smrt je téměř vždy personifikována a velmi často apostrofována. Mívá převážně kladný význam je s klidem přijímána, někdy i toužebně očekávána. Se smrtí souvisí motivy mrtvých a kostlivců, které bývají rovněž vnímány pozitivně, jen v málo případech vyvolávají hrůzu nebo hnus.

Jak bylo v úvodu této podkapitoly zmíněno, veškerá tato témata i motivy jsou hlouběji rozebrány a charakterizovány v příslušných kapitolách.

3.2 Prostor

Co se týče prostoru, je Reynkova poezie v podstatě statická. Často se objevuje rodný dům, dvůr a zahrada, prostory tedy spíše uzavřené než otevřené. Velmi frekventované je i pole nebo břeh rybníka. Dokonce i v případě, že je děj básně situován do volné přírody, nebo u Reynka velmi často právě na pole, jde o jakousi výseč skutečnosti, básník vnímá přírodu spíše jako zátiší než jako otevřenou krajinu, kterou by toužil vylíčit. U jakéhokoliv nastíněného prostoru je spíše než na prostor samotný kladen důraz na jednotlivé prvky, které jsou jeho součástí. Tyto prvky jsou zásadnější než místo, kde se vyskytují; to se pak mnohdy stává jen kulisou.

Stejně jako u jiných rysů jeho díla, i zde je nutno vnímat skrytý rozměr. Popisovaný prostor je bohatší, než se zdá, odkazuje k utajenému smyslu, který má čtenář básní rozkrýt.

Velmi zvláštní je kromě jiného i občasné vnímání různých prostorů jakožto bytostí, podobně jako je tomu v Reynkových básních u zvířat nebo rostlin. V básni *18. VIII. 1921 - 19h - 20h 15'* jsou přímo pojmenovány „*bytost Dům*“, „*bytost Řeka*“, „*bytost Louka*“ a „*bytost Les*“.¹⁹ Stejně tak bývá personifikována například zahrada.

3.2.1 Dům, zahrada a dvůr

Reynek měl ke svému rodnému domu velký citový vztah. Ačkoliv strávil léta studií v Jihlavě a krátce pobyl i na studiích v Praze, nepřilnul k městu a radostně se poté navracel na rodný venkov. „*Utekl od města, škol, hluku a shonu, aby mohl tiše a pokojně rozmlouvat s knihami, krajinou, světlem, stromy a živočichy.*“²⁰

Starý dům, v němž se narodil, původně barokní zámeček, je k vidění na obrázku č. 1. Básník své rodné stavení velmi miloval. Bylo mu útočištěm před světem i inspirací především díky minulosti, která se v domě uchovala.²¹ Čas zde strávený byl opakem

¹⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 209.

²⁰ GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*. Přeložil Petr TUREK. Havlíčkův Brod: Literární čajovna S. Renaud, 2000, 124 s. ISBN 80-902231-4-1.

²¹ Srov. GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 45.

času věnovaného práci pod širým nebem, stýkaly se tu dva Reynkovy světy - venkovní a vnitřní, přičemž navzdory svému kontrastu byly v harmonii: „*Vše, co se venku nashromáždilo přes den při procházkách a lopocení, večer překročí práh, schouleno únavou; veškeré sny a vjemy vstupují do domu, aby se tam zbavily různých nánosů, aby byly zváženy - a zpracovány.*“²²

Obr. 1: Reynkův dům v Petrkově

I zahrada je vnímána jako místo kontrastu mezi domovem a přírodou, stejně jako dům může představovat útočiště - a Bohuslav Reynek tuto její funkci naplnil. Nechal si zde postavit malý domek, kam chodil číst, tvořit i naslouchat přírodě (viz obrázek č. 2).

Obr. 2: Zahradní domek

²² GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 62.

„*Dvůr a zahrada je svět, který básník nejenže obývá, ale může jej i tvořit.*“²³ Zahrada proto odráží Reynkův bohatý vnitřní svět, roste zde neuspořádaná zmeť nejrůznějších druhů rostlin, kterým básník ponechává svobodu, jak lze spatřit i na fotografii zahradního domku.

Dvůra se týká například báseň *Dvůr v dubnu*, na níž lze nejjasněji demonstrovat vnímání výseče, v níž jsou prvky, které prostor obývají, důležitější než prostor samotný. Každá sloka je věnována některému zvířeti, které dvůr obývá: kachny a husy, holubi, slepice a selátka. To vše charakterizuje toto místo, které je zároveň pro tyto tvory kulisou.

V některých básních se objevuje studna (viz obrázek č. 4), která bývá spojována s pocitem klidu a stává se jedním ze symbolů básníkovy domova i jeho minulosti.

Obr. 4: Studna na petrkovském dvoře

3.2.2 Otevřený prostor

Krajina jako taková se v Reynkových verších vyskytuje málokdy. Pokud se objeví, má spíše podobu obrazu, jako v již zmíněné básni *V postě*, v níž je kraj bílým vejcem s černým žiháním stromů. V básni v próze s názvem *Slunce* je na kraj pohlíženo shora, zde jde nejspíše o nejširší záběr krajiny a nejdetailnější popis:

„*Modrá jest krajina pod ním, temně modrá, lesy na kopcích jsou jako hřívý gigantických koní, skaliny v nich jako jejich hlavy,... a pole na úpatí jejich jako rzivá*

²³ REYNEK, Bohuslav a Pavel CHALUPA. *Bohuslav Reynek : Mezi nebem a zemí*, s. 69.

*hřibátka i černá a plavá. A vody, vody rybníků v nížinách, ... a vody v řekách, ustavičně spějící za matkou, ...*²⁴

Ani tak samozřejmě nejde o pouhý prostý popis, jak už vyplývá ze samotné myšlenky nahlížení na krajinu z perspektivy Slunce. Kromě toho je i zde celá řada přirovnání a Reynkových představ.

Jindy jde o zmiňované výseče, z nichž si básník vybírá, co ve svých básních vypočítá. Bývají to nejčastěji rostliny, zvířata nebo i lidské výtvoř, jichž je pozorovatelem. Obsah mnoha básní je spjat s polem, kde se odehrávají úkony týkající se pěstování obilí. Často se objevují strniště, meze, stohy slámy.

Zvláštní roli v otevřené přírodě má voda, ať už jde o rybník, potok či řeku. Rybník je v básních zmiňován v souvislosti s podzimními výlovy, má však i další roli - vodu všeobecně vnímá básník jako posvátnou.

3.3 Barvy

Vzhledem k tomu, že Reynek kromě svých básnických sbírek proslul také grafickou tvorbou, jeho básně by jen těžko mohly postrádat barevnou symboliku. Poezie Bohuslava Reynka „*je zaplavena barvami, pro jejichž odstíny nepřestane básník s očima doširoka otevřenýma vyhledávat ve skrytu srdce adekvátní slovní ekvivalenty ve stupnici přívlastků a slovních adjektiv*“.²⁵ Barvy mají v Reynkově poezii velmi důležitou úlohu, jelikož nejenom doplňují smyslový dojem z básní, nýbrž také často slouží jako pojítka skutečného světa s biblickými reáliemi nebo postavami.

Nejzásadnější barvou Reynkových básní je rudá. Pojí se především s motivem Kristovy krve, méně často jde o krev jiných křesťanských mučedníků. Objevuje-li se tedy tato barva v přírodě, a to nejčastěji ve verších týkajících se podzimu, západu slunce nebo rudých květů a plodů, vyvolává u básníka tyto asociace.

Další často se vyskytující barvou je zlatá. Souvisí často s ohněm, který v přeneseném významu znamená víru, a všeobecně s tématem Boží lásky. Objevuje se také v souvislosti s úrodou a příchodem podzimu. Zlatá velmi často splývá s červenou, právě v případě ohně a slunce, jejichž odstíny se takto proměňují.

²⁴ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 199.

²⁵ HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*. 1. vydání. Brno: Petrov, 1992. 126 s. ISBN 80-85247-24-0, s. 52.

Bílá jako obvykle symbolizuje čistotu, očištění, logicky souvisí i s příchodem zimy a sněhu. Kromě veršů o zimě se s ní lze setkat zejména v básních s pastýřskou tematikou, je to barva kůzlat a mléka. Zde je barvou nevinnosti a bezelstnosti. Co se týče odkazů na křesťanství, je bílá barvou beránka, andělů či holubice symbolizující Ducha svatého. Kromě toho může znamenat i stáří nebo smrt, a to v souvislosti se zimou života a bílými vlasy starých lidí.

Černá je chápána klasicky jako barva smrti, smutku a noci. Vyskytuje se v souvislosti s motivy rakve, kříže nebo zaschlé krve, objevuje se rovněž motiv vychladlého černého srdce bez víry.

Modrá je podobně jako zlatá propojena s podzimní úrodou, tuto barvu mají nejčastěji různé podzimní bobule, dále také peří vlaštovek a lesy v dálce.

Šedá se objevuje v básních zádumčivého typu, je spjata s truchlivými podzimními dny, mlhou, rovněž také únavou a rezignací. Kromě toho je u Reynka barvou stáří. Stříbrná oproti tomu značí radost a posvátnost, je barvou měsíce a měsíčních nocí stejně jako úsvitu. Stříbrnou vidí básník rovněž v příchodu adventu.

Zelená je ustáleně chápána jako barva naděje, kromě toho je spojována s vláhou a chladem lesů. Ve sbírkách se však neobjevuje příliš často navzdory velmi častému tematizování přírody. Růžová je podobně jako bílá barvou nevinnosti a nového začátku, což dokládá skutečnost, že tuto barvu mají v Reynkově poezii květy jabloní a úsvit nového dne.

Kromě těchto samostatných barev jakožto symbolů se barevnost objevuje zejména ve výjevech z pole se zvířaty a rostlinami, které i díky mnoha barevným odstínům působí občas až filigránsky pestře.

Stejně jako Jaroslav Med, i Dagmar Halasová poukazuje na postupný vývoj barevnosti v básnickových sbírkách, postupující od výrazných, jasných barev v prvních sbírkách až po utlumené, bledé tóny v básních z pozdního období tvorby.²⁶

3.4 Paralely s jinými básníky

V samém začátku tvorby Reynka ovlivnily verše francouzského básníka Francise Jammese, jehož tvorba se vyznačuje prostou láskou k přírodě a venkovu.²⁷ Jammese Bohuslav Reynek překládal a inspiroval se jeho tvorbou zvláště při psaní prvních dvou

²⁶ Srov. HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 55.

²⁷ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 83.

sbírek.²⁸ Oba básníci chápou zvířata jako své druhy, v přírodě vidí především Boží dílo a vnímají i její moudrost.²⁹ Dalšími francouzskými umělci, jejichž poezie Reynka oslovila a ovlivnila, byli například Péguy, Paul Claudel nebo i prokletý básník Paul Verlaine.³⁰

Protichůdný ráz má tvorba Georga Trakla, která ovlivnila Reynka při psaní obou knih básnických próz a rovněž sbírky *Rty a zuby*.³¹ Rovněž jeho dílo Reynek překládal do češtiny. Kromě něj se Traklem inspirovali i další katoličtí básníci, například František Halas a Jan Zahradníček.³² Traklovy expresionisticky až dekadentně laděné podzimní sonety skutečně evokují Reynkovy verše o přicházející zimě coby smrti.³³

Jaroslav Med dále zmiňuje předpokládanou podobnost s díly katolických básníků, jako je právě Zahradníček či Jakub Deml, a kromě toho také společné rysy s existencialismem Richarda Weinerja a Vladimíra Holana.³⁴ S posledně jmenovaným básníkem si Reynek mnoho let přátelsky korespondoval a v jejich poezii i osudech lze nalézt mnoho podobností, od soukromého vztahu k Bohu a víře a katolické litaničnosti přes dobrovolné disidenství a pozdější uzavřenost až po chudobu jejich rodin v období počátků komunismu.³⁵

Mojmír Trávníček v doslovu k Reynkovým sebraným spisům uvádí z českých básníků i Jiřího Wolкера a Zdeňka Kalistu, jejichž poetiku lze spatřovat v některých Reynkových verších z prvních dvou sbírek.³⁶ Zároveň však spatřuje paralelu s Mikolášem Alšem a českou lidovou písní.³⁷

Nejčastěji uváděnou souvislostí s jinými oblastmi poezie je podoba Reynkovy tvorby s verši starých čínských básníků. Zejména je v této souvislosti zmiňován Li Po a jeho

²⁸ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 83.

²⁹ Srov. *Francis Jammes: Do ráje s osly*, 2011 [online]. 29. 5. 2011 [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/francis-jammes-do-raje-s-osly-5038506>

³⁰ Srov. TRÁVNÍČEK, Mojmír. *Doslov*. In REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 685.

³¹ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 83-84.

³² Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 87.

³³ Srov. *Georg Trakl - šest vybraných sonetů - v překladu Ludvíka Kundery*, 2007 [online]. 18. 6. 2007 [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: <http://sonety.blog.cz/0706/georg-trakl-6-vybranych-sonetu>

³⁴ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 92.

³⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav a Pavel CHALÚPA. *Bohuslav Reynek : Mezi nebem a zemí*, s. 92-93.

³⁶ Srov. TRÁVNÍČEK, Mojmír. *Doslov*. In REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 686.

³⁷ Srov. *tamtéž*, s. 685.

láska k venkovu a samotě.³⁸ Reynkův syn Jiří se zmiňuje o tom, že jeho otec měl skutečně v oblibě různé čínské básníky a rovněž Lao-c'ovu Knihu o cestě a ctnosti.³⁹

Souvztažnost mezi českou a čínskou poezií popisuje historik Lang Šao-t'ün v souvislosti s výstavou Reynkova grafického díla v Pekingu roku 2012: „*Západní člověk pod pojmem „poezie“ nebo „poetičnost“ rozumí něco oduševnělého, z vnitřního světa, ne jako my v Číně, když malujeme krajinný výjev, zvíře, rostlinu, ptáka a všímáme si prostého spojení člověka a přírody, přirozené harmonie. Zde jde o něco jiného, tady vidíme zájem o lidský osud, o svět, o duši.*“⁴⁰ Navzdory označení poezie se toto prohlášení týká spíše výtvarné tvorby, nikoliv skutečných básní. Pravdou však je, že Bohuslav Reynek ve svých básních dokázal propojit obojí - prostý „čínský“ soulad s přírodou, o němž historik hovoří, i závažnější rozměr týkající se duchovna, přičemž je pro Reynka obojí na stejné úrovni významnosti.

³⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav a Zdeněk SKLENÁŘ. *Bohuslav Reynek, Český moderní samotář: 30. dubna - 15. května 2012, Národní muzeum umění Číny, Peking*. Přeložila Zuzana LI. V Praze: Galerie Zdeněk Sklenář, 2012, 185 s. ISBN 978-80-87430-14-9, s. 10.

³⁹ Srov. REYNEK, Bohuslav a Zdeněk SKLENÁŘ. *Bohuslav Reynek, Český moderní samotář: 30. dubna - 15. května 2012, Národní muzeum umění Číny, Peking*, s. 19.

⁴⁰ REYNEK, Bohuslav a Zdeněk SKLENÁŘ. *Bohuslav Reynek, Český moderní samotář: 30. dubna - 15. května 2012, Národní muzeum umění Číny, Peking*, s. 185.

4 Vnímání času

Tato kapitola se kromě klasického plynutí času zaměřuje rovněž na básníkovu vnímání Boží věčnosti. Vědomí věčnosti je stále přítomno, biblické časy se prolínají se současností, často je připomínána smrt. Zajímavý je Reynkův vztah k mrtvým, k nimž cítí velkou sounáležitost a stále je vnímá jako součást tohoto světa. Dokládají to zejména básně s tématem Dušiček.

Roční doby jsou rovněž spjaty s křesťanským pojetím roku, důležitou roli hrají všechny zásadní křesťanské svátky. Zároveň se zde odráží osobnost Reynka coby venkovana, v mnoha básních je zachycen průběh roku na vsi. Prostor dostávají v tomto ohledu především letní měsíce, v nichž se odehrává senoseč, žně a všeobecně sklizeň úrody.

Cyklus dne je rovněž symbolicky velmi bohatý, každá denní doba je propojena s mnoha motivy. Básníkovu vnímání denních dob obsahuje mnoho nečekaných i tradičních konotací. Pohledy na každou z nich jsou různorodé, mění se jejich vnímání i symbolika v závislosti na roční době i náladě umělce.

V následující kapitole je věnována pozornost každé z těchto kategorií. Popsané Reynkovo vnímání času je doloženo na konkrétních básních, přičemž je kromě pojetí času a jeho významu pro básníka kladen důraz především na motivy s časem spojené, nejružnější konotace, nálady a barevnost.

4.1 Čas lidského života

Na téma průběhu života se Bohuslav Reynek ve svých verších téměř nezaměřuje. Objevují se řídky jen dvě hraniční životní epochy - dětství a stáří. Báseň *Útočiště v nevinných* srovnává nevinnost dětství s nevinností květin a ptáků, autor vzpomíná na dávno zemřelá zvířata, která jej v dětství provázela. Období dětství pro něj představuje domov, návrat ke správným hodnotám i k samotnému Bohu:

*„Dětství, ó dětství, koutku ráje,
z něhož mne vyhnali!“⁴¹*

⁴¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 77.

Době dětství je věnována také báseň v próze *Vzpomínka*, která je psána z pohledu pětiletého chlapce. Jsou zde líčeny výjevy z obyčejného života, avšak přikrášleny dětskou fantazií - chlapec vidí ve světle ohně z kamen krásné scenérie, kamna mu připomínají sovu, otcovy ojíněné kníry zase srpky měsíce, při pohledu z okna se diví, že odtud může zakrýt rukou celý smrk, na který se dívá. Přichází k němu kočka a pes, kteří dotvářejí dojem klidu a pohody:

*„Blažení pětiletí. Svět vůkol nich je veliký a dobrý.“*⁴²

Naturalisticky nevábný obraz stáří se objevuje v *Kraji úzkosti*, básni v próze, která tematizuje Židy v egyptském otroctví:

*„Byli vyschlí a skvrniti jako mloci, svraskalou kůži měli rozbodanu pískem a osinami a z vlasů a vousů kostrbaté a tvrdé chomáče.“*⁴³

Jinak je však stáří vnímáno tradičně jako úctyhodné. I zde se ovšem promítá Reynkův pohled na smrt jakožto tajuplnou cestu do příštího života, její pozitivní přijetí. Proto jsou staří lidé v jeho poezii kladeni do souvislosti se smrtí a umíráním. V básni v próze *Věčná duha* se objevují starci a stařeny očekávající smrt buď se smířením, nebo se strachem, přičemž se snaží jí uniknout. Básník zde vystupuje v roli zvěstovatele, který je připravuje na Boží soud.⁴⁴

I ve *Stáří* se vyskytuje žena očekávající smrt; Reynek se na mši setkává se stařenou, která si pokládá hlavu na kostelní lavici, a v této lavici je již spatřována spíše rakev. Zde autor naplno vyjadřuje svoji úctu ke stáří i něhu, kterou cítí při pohledu na křehkou stařenku unavenou životem. Stará žena si otírá pot šátkem z hrubé látky. Tento pot pramení ze všeho, co ve svém životě prožila, a básník touží darovat jí šátek jemnější, spletený z vláken babího léta, který by si zasloužila. I zde je zdůrazněna cesta smrti, na kterou se stařena brzy vydá:

*„Tedy proto mám také pavoučky v srdci, a upředou ti nejen hebký šátek, ale dlouhý koberec, vedoucí až v onu vábnou dálku, kde plynou modravé vody...“*⁴⁵

⁴² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 219.

⁴³ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 213.

⁴⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 196.

⁴⁵ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 210.

4.2 Věčnost v každodennosti

Vnímání věčnosti je u Reynka zcela zásadní. Všudypřítomné je vědomí vyšší vůle, do níž je zahrnuto vše na tomto světě. Tuto myšlenkovou rovinu nejlépe charakterizuje báseň v próze *Kakost*, v níž je Boží vůle připodobněna ke zdi, která ohrazuje zahradu blázince.⁴⁶ Přirovnání není myšleno negativně, naopak je zmíněno štěstí šílenců za zdi a bezpečí, které toto ohrazení skýtá.

Rovněž tak často se objevuje memento mori. Jeho pojetí je různé, od klidného přijetí smrti jakožto bezpečí a pokoje přes touhu po pochopení smyslu života, které ve smrti spatřuje, a vroucné přání být u Boha v ráji, až po zcela kontrastní strach a úzkost.

Umírání je nejčastěji popisováno jako krásné a spravedlivé. Autor se na smrt většinou těší a radostně, s klidem ji očekává, bývá dokonce vnímána jako důvod k oslavám.

Poslední verš básně *Večerní déšť* oproti tomu mluví o dlani Věčna, která dusivě lidem dolehne na ústa.⁴⁷ Rovněž v básni *Kukačce* je vnímána tíha posledního dne. Básník si není jist, zda lze od smrti čekat útěchu nebo spíše zděšení.⁴⁸

Zejména z básní z období podzimu a Dušiček lze vyčíst básníkův vřelý vztah k zemřelým. Mrtví v Reynkových básních se usmívají věčným, sladkým úsměvem, skrývajícím tajemství posmrtného života. Své předky vnímá autor svým způsobem jako předurčení vlastního života a osudu, v žilách mu „kolotá jejich krev“.⁴⁹

„Vztah k mrtvým ... je u Reynka něčím absolutně kladným, oživujícím a srdečným - stejně jako vztah k domovu, k dětství, k důvěrným věcem rodného kraje. To všechno je království Boží, země živých i zemřelých, společenství svatých.“⁵⁰ V básni, která má přímo název *Mrtví*, jsou zřetězeny motivy počátku dne, které se vztahují k zemřelým. Vyjadřují začátek posmrtného života.⁵¹

Naprosto kontrastní je pojetí mrtvých v expresionistické básni *Dies Irae* ze stejnojmenného oddílu ve sbírce *Setba samot*. Mrtví zde vstávají z hrobů, přirovnávání k bílým červům, a je vykreslen jejich děsivý tanec:

⁴⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 194.

⁴⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 98.

⁴⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 123.

⁴⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 435.

⁵⁰ Srov. TRÁVNÍČEK, Mojmir. *Doslov*. In REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 687.

⁵¹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 75.

„Těla, která hnisy hubí,
těla hladká jako zuby,
těla bez studu i šatu
krouží kolem Josafatu,
oděna jen do svých duší...“⁵²

Smrt sama je nazývána Evinou prvorozenou dcerou, což odkazuje na vyhnání prvních lidí z Ráje a odsouzení k smrtelnosti. Dále je zvána Boží dcerou, matkou neznámých radostí, milenkou či nevěstou mrtvých, již podlehl i sám Kristus, oslovována je jako sestra, v básni *Umírání* má podobu starostlivé, usměvavé tváře.⁵³

V mnoha básních hovoří básník o biblických postavách v přítomném čase, vrací se do tehdejších dob nebo přenáší tyto postavy do současnosti. K tomuto dochází především v básních týkajících se Vánoc a narození Ježíše. Básník vyjadřuje touhu doprovázet svatou rodinu na její pouti, v duchu přichází s pastýři k jesličkám a přihlíží scénérii v Betlémě. Tato tematika bude podrobněji rozebrána v kapitole Venkov jako pozadí pro drama.

4.3 Denní doby

Celá řada Reynkových básní nese názvy různých denních dob. Často se objevuje jitro, soumrak nebo noc, básník líčí různé výjevy a panoramata v těchto časech. Každá tematizovaná denní doba pak bývá alegorií, skrývá utajený význam opět spjatý nejčastěji s náboženskou tematikou. Dramatem v tomto ohledu bývá přechod mezi jednotlivými dobami, zvláště potom příchod noci.

4.3.1 Jitra

Reynkova rána bývají zimní, podzimní, jarní, sychravá, mlhavá. Bývají tichá a harmonická, básně jsou plné obrazů míru a pokoje, básník je dojat probouzením přírody. Jsou to chvíle, v nichž je čas pozastaven, v nichž má člověk prostor na rozjímání o světě a o tom, co přinese přicházející den.

⁵² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 336.

⁵³ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 141.

V básních týkající se jitra a svítání se často objevují ptáci, jejich zpěv, který je předzvěstí nového dne. Častým motivem je také kohout, symbolicky spjatý se svatým Petrem. Objevuje se i mléko přinášené ženami či dětmi, zřejmě jako symbol přicházejícího bílého dne.⁵⁴ Zajímavé je, že jde často o nedělní ráno, což je nejspíše spjata s básnickovou vírou a pojetím neděle jakožto prvního dne v křesťanském týdnu, neděle je stejně jako jitra symbolem počátku nové doby, která přinese něco nového.

*„...a neděle mne ještě čeká,
jako lučina tajemná
a jako tajemná panna.“⁵⁵*

V některých Reynkových verších je jitra pojata jako čas růstu, rozvíjení, rozproudění krve v kontrastu se smutným, hořkým rozpoložením v noci. Jinde jsou den a noc zase naopak v harmonii a pokojně se střídají.

4.3.2 Večery

I večer, další přelom mezi dnem a nocí, v některých básních přináší pokoj, zklidnění a pozastavení. Usíná příroda i lidé. Časté jsou motivy slunce a luny, vděčnost Bohu.

Básník s uspokojením hledí na svět, cítí klidnou radost a naději.

*„Mé pak horké srdce,
vnořeno v modrou večera vůni,
medem se kochá života člověkova,
naději hoříc
jako lampa čistá.“⁵⁶*

Jindy je unaven těžkostmi uplynulého dne, večer pak přináší odpočinek stejně jako smrt.

*„Pokoj v navečerní dobu
slibuje smrt veliká.“*

⁵⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 530.

⁵⁵ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 149.

⁵⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 115.

*Okna ulic, alej hrobů,
klíčem ohně odmyká.* ⁵⁷

Oproti tomu je příchod noci jindy vnímán zcela opačně, jakožto konec nadějí. V básni *Soumrak* ze sbírky *Sníh na Zápraží* je večer zobrazen zlověstně, provázen zradou a ztrátou nadějí.⁵⁸

Nejdramatičtější chvílí večera bývá západ slunce. Bývá uveden do souvislostí s utrpením Krista a dalších biblických postav. V básnické próze *Večerní okna* je každý detail vykresleného obrazu symbolem biblického charakteru.

*„Západ, uchvátiv jej lítě,
na ramena hvozdu vrací
východu kříž krvavý.* ⁵⁹

Letní večer přináší jiný pohled na západ slunce - Reynek v něm vidí „*horké spanilé rty, slibující rozkoš rozkoší, děví rty, jako maso plodů rozpuklých cukrem a aromaty*“, „*ústa horlení, ústa pokoje, ústa rozhřešující*“, kterými na nás promlouvá slnce.⁶⁰

Báseň *Večer* ze sbírky *Rty a zuby* zobrazuje zapadající slunce jako „*zlatá, nahá dívčí záda*“, která probodnuta mizí v říze moře.⁶¹ I zmiňovaná báseň *Soumrak* přináší pohled na západ slunce jako na šat, který zčervenal krví. V *Soumraku* ze sbírky *Podzimní motýli* je slunce nachovým květem.⁶² Martin C. Putna poukazuje na skutečnost, že právě v této sbírce je velmi frekventovaný motiv rudé skvrny, to jest ohně či krve, přičemž tento motiv symbolizuje naději.⁶³

4.3.3 Noci

Noc je v některých básních spojována se smrtí a úzkostí. Ve verších týkajících se noci se téměř vždy objevuje motiv luny. Mluví se zde o ztracené naději, samotě, verše mají chmurný nádech a opět se vyskytují biblické motivy.

⁵⁷ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 393.

⁵⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 466.

⁵⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 391.

⁶⁰ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 200.

⁶¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 295.

⁶² Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 411.

⁶³ Srov. PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, 1390 s. ISBN 978-80-7215-391-6, s. 1001.

*„Stavení jsou uložena
jako rakve k pokoji.*

*V úvalech se choulí zima,
za vraty se ježí psi.“⁶⁴*

V básni *Večer*, nezařazené do žádné sbírky, je naopak noc vnímána pozitivně, což lze poznat z verše „noc, sladký hrozen černý“.⁶⁵

4.4 Roční období

Jak již bylo zmíněno, z hlediska vnímání průběhu roku dostává prostor křesťanské pojetí střídání ročních období, které je zde však v souladu s pohledem venkovana. Básník se kromě léta, kdy se sklízí úroda, nejvíce zaměřuje na podzim a zimu. Podzim dostává dramatický rozměr zejména díky Dušičkám. Na tomto svátku Reynek demonstruje svůj již výše charakterizovaný pohled na mrtvé. Dramatický je rovněž příchod zimy, což je vzápětí vykompenzováno slavnostní atmosférou adventu a Vánoc.

Téměř ve všech básních týkajících se ročních dob se vyskytují přírodní motivy, verše obsahují mnohdy až impresionistickou barevnost.

4.4.1 Jaro a léto

Reynek ve svých básních vypráví o tradičním jaru venkovského člověka, píše o probouzení přírody a radosti z jejího vzkříšení, pučícím životě, o zvířatech a květinách. Vyjadřuje svoji vděčnost Bohu za příchod tohoto období po temné, chmurné zimě, s níž je jaro kladeno do kontrastu:

*„...kachny a vzácné už husy
na sádce rozmrzlé plovou,
velebí vod radost novou
po temnu, ledu a sněhu
strnulém, beze břehů...“⁶⁶*

⁶⁴ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 325.

⁶⁵ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 593.

Verše o létě bývají plné horka, někdy až spalujícího a nazývaného ohněm, hlavní roli bezesporu hraje slunce se svými horkými polibky:

*„Den červencový, horkými rty líbající ze všech stran,
políbení jako meče dlouhé, žádost nových dýchá z ran...“⁶⁷*

Se sluncem je spojována i většina barev - jak je uvedeno v podkapitole zaměřené na barevnou symboliku Reynkovy poezie, hodně se tu vyskytuje rudá a ve spojitosti s ní motiv krve, dále zlatá, propojena kromě slunce i se slámou. Básník touží po studeném pramínku, který by mu přinesl ochlazení a úlevu.

K Reynkově létu na venkově neodmyslitelně patří květiny. Jde o prosté polní a luční květy, což koresponduje s charakterem jeho básní.

*„Vzpomínky se probírají
klasy, máky, koukoly...“⁶⁸*

*„Planou jako oltáře
zahrad slezy,
stulily se do záře
zvonky mezi.“⁶⁹*

Stejně jako ostatní roční období je léto vnímáno z pohledu venkovského člověka; červen tedy přináší senoseč, srpen zase žně. Motivy jsou typicky vesnické: pole, strniště, stodoly, snopy slámy. Babí léto je ve verších nazýváno létem zralým a samotné roční období je tak připodobněno k úrodě, která v této době dozrála a je připravena ke sklizni.

Přelom léta a podzimu je reflektován pozitivně, podzim je vnímán jako úleva po období horka, což nejlépe dokládá báseň *Konec léta* ze sbírky *Pieta*:

⁶⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 288.

⁶⁷ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 101.

⁶⁸ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 397.

⁶⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 400.

*„Věrně se dívají do polí
stodoly, šedé matky,
těší, že oheň žní přebolí,
nastane podzim sladký.“⁷⁰*

4.4.2 Podzim

Nejvíce básní je věnováno podzimu a zimě, což je pro Vysočinu příznačné. Díky zdejšímu chladnému podnebí tato dvě roční období trvají nejdéle.

Příchod podzimu, následujícího po zralém létě, je u Reynka optimistický a klidný. Září a ještě i říjen jsou podobně jako léto barevné, hlavně zlaté a rudé. Jak již bylo zmíněno, podzim byl básníkovou nejmilejší roční dobou právě díky svým barvám. Verše jsou plné básníkovy dojetí. Podzim přináší bohatou úrodu, v souladu s životem na vsi se často objevují motivy polí, vinic a výlovu rybníků.

*„Opět prostírá se podzim fialový,
vybírají brambory a rybníky loví.*

*Rád mám zápach rybníků, dech hlíny,
kapry, již jsou těžci v rukou jako hrozen vinný...“⁷¹*

Ze zvířat jsou v podzimních Reynkových básních často zmiňováni ptáci, zejména vlaštovky, které jediné zimě uniknou, hlodavci, ryby a nejrůznější hmyz. Básník líčí barvy korun listnatých stromů, kromě nich jsou zde především modřiny. Země je často personifikována, je unavena nebo naopak jásá. Ve verších s názvem *Procházka na podzim* je země biblickou Noemovou archou, útočištěm pro všechna zvířata.⁷²

Čím víc se schyluje k příchodu zimy, tím jsou básně laděny trudněji. Barvy přírody se mění, v listopadu přichází po jásavosti předchozích měsíců na řadu šedá, bílá a černá.

*„Zčernalé sněti
za zdí bílou.*

⁷⁰ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 386.

⁷¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 69.

⁷² Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 113.

*Pavouci předou
v listopadu
z popele bledou
růži hladu.*⁷³

Stejně tak se mění nálada. Z veršů lze vyčíst smutek, úzkost, až strach z příchodu zimy, která je paralelou smrti. Básník se loučí s přírodou, která usíná, či přímo umírá. V básni *Odchod* je ostře položena do kontrastu první polovina s podzimem s přicházející druhou, chladnější a pochmurnější:

*„...v žilách nebouří již krev a v srdci děsí
vlhká tma, již čišívají v listopadu lesy.*⁷⁴

Už zde nesvítí slunce, přišly mlhy, deště a studený vítr. Příroda je ochuzena o mnoho svých krás, díky čemuž je podzim v některých básních připodobněn k žebráku. V posledních listech spatřuje umělec krvavé rány, případně jsou opět personifikovány, stejně jako jsou polidšťována zvířata, pocítují úzkost z nadcházející zimy.

Postupně však přichází smíření se zimou, například v básni *Úsvit v listopadu*.⁷⁵ Nakonec je brána dokonce jako nová naděje a radost. Ve *Večeru v listopadu* ze sbírky *Sníh na zápraží* přichází k „žebráku“ svatý Martin, který přináší sníh.⁷⁶

Báseň *Podzimní* přináší pohled na nový sníh jakožto na klášter, podzim je zde mnich, který se vzdal všeho zlatého bohatství.⁷⁷ Symbol kláštera se objevuje i ve verších nesoucích název *Listopad*, tentokrát jsou jím bílé břízy a sníh je viděn jako stříbrné báně onoho kláštera.⁷⁸

Jakožto hluboce duchovně založený člověk nemohl Bohuslav Reynek ze svého ztvárnění podzimu vynechat Dušičky, které jsou, jak už bylo několikrát řečeno, jedním z nejvýraznějších motivů jeho podzimní poezie:

⁷³ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 458.

⁷⁴ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 114.

⁷⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 331.

⁷⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 450.

⁷⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 345.

⁷⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 436.

*„Zas kolem křížů nahrnou se svíce
a s kříži setkají se křížů stíny,
z nichž mnohý útrpně nás zobjímá.“⁷⁹*

Tento listopadový svátek je charakterizován jako magická doba, v níž může dojít ke kontaktu mezi živými a mrtvými - prostřednictvím vzpomínek i téměř doslova. Dušičky jsou v básnickově pojetí příležitostí pro člověka pocítit sounáležitost se svými předky, zamyslet se nad tím, z čeho vzešel, a zavzpomínat na své zemřelé.

*„Jdou mrtví k nám, jdou číst,
co máme psáno na dlani a tváři
my živí, vzešli z mrtvých života,
zda jméno jich jest v srdce kalendáři,
zda památkou jich krev nám šepotá.“⁸⁰*

4.4.3 Zima

Zatímco v pozdním podzimu je ještě zima vnímána jako smrt a zánik a její příchod jako pochmurný čas úzkosti, v básních s již čistě zimní tematikou už přichází zklidnění, tichý a posvátný čas rozjímání. Zima je „vrátnou, která rozprostírá bílé plátno“,⁸¹ jinde zase bílou vlčicí, jejíž štěňata jsou mračna, uzavírá člověka v jeho samotě a tichu a zasněžený kraj utěšuje svou krásou.

*„Sníh padal, plachým k pokoji
a mocným k pokoře.“⁸²*

Krajina se pod sněhovou pokrývkou proměňuje, ztrácí barevnost; z barev se objevuje logicky hlavně bílá a v kontrastu s ní černá.

*„Kraj jest jako vejce bílé
černě prožlhané stromy.“⁸³*

⁷⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 434.

⁸⁰ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 435.

⁸¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 486.

⁸² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 460.

Báseň v próze *Zima* vnáší do této jednotvárnosti i narůžovělou barvu jitra a namodralý odstín promrzlých prstů.⁸⁴ Dále do zimy přináší barevnost slunce, žluté či krvavě rudé, potom zvířata, která budou zmíněna níže, a předměty spojené s Vánocemi.

Sníh je připodobňován k hvězdám, k pozdravu anděla, bílému dopisu, podušce i květům nebo bílému ubrusu jako v básni *Zátiší*.⁸⁵ Je vnímán jako kouzelný, posvátný, přinesený anděly. Mráz je bílými záclonami, dává zemi porcelánovou tvrdost a svírá lidem ruce. Ve verších s názvem *V lednu* jsou mráz i sníh personifikovány, malují a šeptají, zvenku je přítom slyšet praskající kosti Zimy.⁸⁶

Jak uvádí Sylvie Germain v knize *Bohuslav Reynek v Petrkově*, básník je sněhem zas a znovu okouzlován, píše na něj přímo chvalozpěvy a považuje ho za cosi bližšího více andělům než lidem.⁸⁷ Vyhledává jej na svých cestách, porovnává jeho vzhled na různých místech a je jím uchvacován i na rodné Vysočině. „*Malíř v básníkově jej nazírá jako přítomnost světla zjemňujícího krvavost úsvitů, jako bílou plochu - stránku otevřenou pro kresbu stop.*“⁸⁸

Ze zvířat se zimních verších objevuje například veverka, dále v souvislosti s adventem zvířata domácí, které si spojujeme s Betlémem: jehňátka, kozy, vůl a osel. Nejvíce se však vyskytují ptáci - vrabci, sýkory či kosi, a kromě těchto drobných druhů také vrány a havrani. Již zmíněná báseň v próze s názvem *Zátiší* vykresluje scénérii, v níž ptáci vyzobávají zrna ze slunečnic:

„...uvázali jsme kytici zralých slunečnic na okno vedoucí do zahrady, a létají si pro zrna brhlík modrý a cihlový, tři zelené sýkory a tři uhelníci, podobní myším, a o málo větší než ořech.“⁸⁹

Častý je motiv ptačích stop na sněhu, které básník připodobňuje k hvězdám.

Jakožto hluboce věřící katolík Reynek velmi silně prožívá zimní období adventu. S tím souvisí již vnímání zimy a sněhu jako posvátných, pokora, kterou zima přináší, nebo motivy andělů. Dále se objevuje motiv koledy, ať už jako písňe, nebo vykoledovaných jablek a ořechů.

⁸³ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 280.

⁸⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 226.

⁸⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 241.

⁸⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 340.

⁸⁷ Srov. GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 27.

⁸⁸ Srov. HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 97.

⁸⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 241.

Sváteční náladu přináší *Štědrý den*. I ten je však vylíčen skromně, bez velkých oslav, opět jsou zde jablka a ořechy jako symbol klidu a domova.⁹⁰ Ani narození Ježíše není vykreslováno bouřlivě a pompézně, nýbrž pokojně, s tichou radostí. Verše *Mráz v okně* líčí celou scénérii u jesliček - dary přinášené poutníky, zvířata obklopující narozené dítě.⁹¹ Báseň *Koleda* je zamyšlením, co přinést Ježíškovi do Betléma.⁹² V *Adventu u nás* přichází do Betléma dokonce samotná personifikovaná Zima, aby přinesla Jezulátku pleny.⁹³

⁹⁰ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 493.

⁹¹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 509.

⁹² Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 483.

⁹³ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 486.

5 Duchovnost v prostotě

Jak píše Pavel Chalupa, je Reynek mnoha odborníky i laiky přirovnáván k chudému ovčákovi, dokonce přímo k Abelovi, nebo zase ke svatému Františkovi, Chalupa to dokonce považuje již za klišé.⁹⁴ Sylvie Germain mluví o chudobě proměněné v prostor tvůrčí svobody a nazývá Reynka „*mystikem chudoby*“.⁹⁵

V této kapitole bude věnována pozornost tvorům i předmětům, které se podílí na vytváření onoho prostředí chudoby a prostoty. Největší prostor mají podkapitoly zaměřené na zvířata, která se objevují v nespočtu Reynkových básní a vždy byla jeho věrnými životními společníky, další podkapitoly se zaměřují na rostliny a lidské výtvořky.

5.1 Zvířata

Reynek vnímal jako svoji povinnost pečovat o lidi i zvířata - lidem zanechat odkaz, poselství, stopy Boha, kterých si mají i ve svých životech všimnout, zvířatům zajistit potravu a útočiště. Zvířata považuje za milé společníky, ne za podřadné tvory, z kterých může mít člověk v podstatě jen materiální užitek. Rád prodlévá v jejich uklidňující společnosti. Kromě toho pro něj každé zvíře znamená zároveň cosi tajuplného a prastarého, chová k nim velkou úctu.

Vztah k nim dobře dokládá básnická próza *Leden a květ*. Zde se v zimním ránu naskytá pohled na koně, kteří jsou v mrazu krásní a tajemní a evokují biblické obrazy, a zároveň na muže a ženy, kteří však nic vznešeného nepřipomínají - v mužích vidí básník jen zbojníky nebo hlupáky.⁹⁶

5.1.1 Domácí zvířata

Ačkoli Reynek nebyl duší hospodářem, chovem ovcí a koz se zabýval ze srdce rád a vztah k nim měl o to bližší, že je nevnímal pouze jako hospodářská zvířata. V době, kdy byl nucen o chod hospodářství pečovat, chodil nejraději pást ovce. Tyto chvíle samoty pro něj byly odpočinkem i inspirací. Když mu potom kvůli zabavení statku odpadla povinnost jeho organizace, měl dál malé stádečko ovcí a koz. Reynkův syn Jiří

⁹⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav a Pavel CHALUPA. *Bohuslav Reynek : Mezi nebem a zemí*, s. 77.

⁹⁵ Srov. GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 55.

⁹⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 239.

vzpomíná na to, jak jeho otec dokonce nechal některé ovce, aby se procházely po domě, a vnímal je téměř jako členy rodiny.⁹⁷

Kozy patří mezi zvířata, která jsou s Reynkovou tvorbou nerozlučně spjata. Ať už píše o bezelstných bílých kůzlatech, nebo šedých kozách „sudičkách“, vyzařuje z jeho veršů láska k těmto hospodářským zvířatům. Kůzlata přirovnává k andělům, luně a obláčkům, i kozí mléko je atributem nevinnosti. Tyto básně korespondují s jeho pojetím péče o zvířata jakožto tajemného rituálu. I v básních týkajících se koz lze najít vyjádření v tomto smyslu. V básni *Kozlata* hovoří Reynek o „*fatě morgáně všednosti*“.⁹⁸

Tato zvířata jej mohou obdarovat nejen materiálně, ale i duchovně. Dojení popisuje téměř jako meditaci, na fádňi úkony spojené s ovce a kozami nahlíží jako na rituály, na cosi pradávného, co by mělo být vzpomínáno a zachováno.⁹⁹ Toto vše dokládá poetický popis úkonu dojení, který se nachází v jednom z Reynkových dopisů z roku 1951:

*„Temný a pevný struk měkne, je hebký jako obláček a vydává své měsíční paprsky - mléko. Mléko pění, přibývá ho, zvíře se zklidňuje.“*¹⁰⁰

Podobně je to i s voly. Zvířata jsou poslušná a v pokoji vykonávají svůj úkol, zároveň jsou ale posvátná, velebná a září jako oblaka. Znovu se setkáváme s tím, že zvíře, které je jinde považováno za pouze užité, hloupé a dokonce směšné, Reynek vnímá jako důstojnou a vznešenou bytost.

Slepice jsou nezvykle vnímány jako prohnání zlodějí a žháří, snad díky červenému hřebínku, který vyvolává představu stigmatu. Kohout je spojován se svatým Petrem a jeho zapřením Krista a tedy nahlížen spíše negativně. V básni *Kohouti* mají sice úlohu zasvětitelů nového dne, zároveň jsou však „*echa předčasného smíchu satanova*“.¹⁰¹ Jinde zase červeň na kohoutí hlavě evokuje krev Ježíše a trnovou korunu.

Hospodářským zvířatům spojeným s biblickou tematikou bude dále věnována podkapitola v oddílu Venkov jako pozadí pro drama.

Kromě hospodářských zvířat k básníkovi neodmyslitelně patří rovněž kočky. Na dvoře Reynkova rodného domu mají tato zvířata svůj domov dodnes (viz obrázek č. 4).

⁹⁷ Srov. GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 64.

⁹⁸ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 281.

⁹⁹ Srov. GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 65.

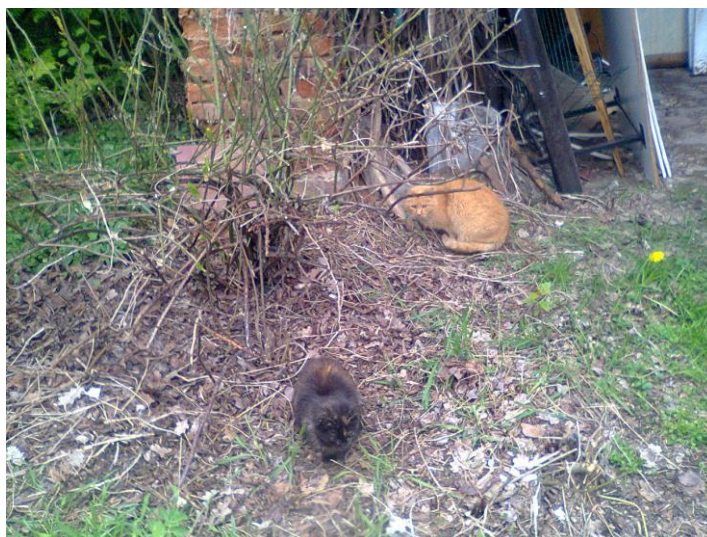
¹⁰⁰ GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 65.

¹⁰¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 283.

V básních se kočka vyskytuje poměrně zřídka (kromě těch, kde je jen drobným motivkem dokreslující scénérii), o to jsou však jí věnované verše vroucnější. Je „*plachou vílou*“ a „*těšitelkou mnoha teskných let*“, její srst má mnoho barevných odstínů vyvolávajících další asociace - bílá připomíná kozí mléko, černá básníkovu milenkou, třibarevné kočky vyvolávají představu podzimního dne a mourované jsou jako popsané runami.¹⁰² Tři koťata zase svými barvami připomínají básníkovi svatého Mikuláše s čertem a andělem.¹⁰³ V *Odletu vlaštovek* se potom objevuje kočka ohnivá jako symbol naděje.¹⁰⁴

Vyskytuje se rovněž motiv kočky - lovce, a to v *Letním večeru*, kde kocour loví kobyliku spíše pro radost než pro samotnou kořist,¹⁰⁵ a potom v básni *Pavouk a kotě*.

Kočky jsou jinak u Reynka často symbolem klidu díky své tichosti a předení, a jak bylo zmíněno, objevují se většinou pouze jako drobný motiv v básni s jinou tematikou.

Obr. 4: Kočky na petrkovském dvoře

Pes se v básních vyskytuje jen velmi výjimečně, a to ne jako vlídné domácí zvíře, nýbrž spíše jako symbol bídy v expresionistických, nevlídných výjevech. V básni *Sníh* se objevují lysí psi se zježenou srstí,¹⁰⁶ báseň *Prosba* ukazuje psa vyděšeně vyjícího, který připomíná nařikající duši.¹⁰⁷ *Odpůldne bez data* zobrazuje psa uvázaného na řetězu, z něhož se chce osvobodit. V básníkových očích se poté díky asociaci

¹⁰² Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 166.

¹⁰³ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 514.

¹⁰⁴ Srov. HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 97.

¹⁰⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 200.

¹⁰⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 355.

¹⁰⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 343.

vyvolané chřestěním řetězu stává d'áblem.¹⁰⁸ Pouze ve zmiňované *Vzpomínce*, básni v próze z pohledu malého chlapce, pes vystupuje jako součást domácí pohody a klidu, i zde však jde o psa churavého, který má blechy a kýchá.

5.1.2 Hmyz a pavouci

Nejmenší obyvatelé domu a zahrady mají v Reynkových básních rovněž neodmyslitelně svůj prostor.

V básni s prostým názvem *Pavouk* ze sbírky *Rty a Zuby* jsou tito tvorové přirovnáni ke hvězdě, lupiči i ropuše. Autor je s láskou přijímá jako součást svého obydlí, sympatizuje s nimi coby odpadlíky a psanci, zároveň jsou popisováni jako černé sémě zla, které zlověstně číhá na svou kořist.¹⁰⁹ Ve stejnojmenné básni z téže sbírky je pavouk opět zrnem i temnou hvězdou.

Pavučina je v Reynkových verších tajuplná jiným, méně zlověstným způsobem. Evokuje struny, z nichž se line hudba, i cosi posvátného:

*„...že z paprsků pavučí ti
v dokonalém, svatém klidu
světlo nadpozemské svítí
v duše úzkost, zimu, bídu.“¹¹⁰*

„Maličko, a nebude tu.“¹¹¹ Tento verš z básně *Moucha* vystihuje charakteristiku tohoto hmyzu v Reynkových sbírkách. Je kladen důraz především na její křehkost, na to, jak snadno přijde o život. Nachází smrt v ptačím zobáku či pod lidskou rukou. Její křídla básníkovi připomínají duhu a díky třpytivým barvám se pro něj podobá šperku nebo ohni, jinak však pamatuje i na její špinavou podstatu: moucha je nazvána *„křídlatou hvězdou latrín“* a *„růží hnit“*.¹¹²

Podzimní motýli, podle nichž je pojmenována i jedna z Reynkových sbírek, jsou potom ztělesněním nostalgie, symbolem odcházení léta a tepla.

¹⁰⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 215.

¹⁰⁹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 291.

¹¹⁰ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 341.

¹¹¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 566.

¹¹² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 543.

V básni *Škvoři* jsou tito brouci nazváni mnichy s kleštěmi, obývají nahnilé jablko v trávě, které je pro ně potravou i domovem.¹¹³ Zde je naznačena symbolická souvztažnost s biblickým jablkem poznání.

5.1.3 Volně žijící zvířata

Z volně žijících zvířat jsou v Reynkově poezii nejčastěji tematizováni ptáci. Jak již bylo nastíněno v oddílu věnovanému ročním obdobím, velmi často mají úlohu prvku ve vykreslení určité scenerie, nejčastěji podzimí či zimní. Součástí takovýchto scenerií bývají nejčastěji stehlíci, vrány, které se objevují jak v podzimních, tak i zimních básních, nebo vrabci.

Holubi jsou většinou obrazem míru, pokoje a pokory, což dokládá báseň *Holubům v strništi*:

„...jste jako na režném ubruse širém chlebičky bílé,
jste jako plné, teplé koflíky z porcelánu
na stole z jitra.“¹¹⁴

Holubi, zejména pak holubice mají potom opět symbolický, biblický význam, který bude více rozebrán v příslušné podkapitole oddílu Venkov jako pozadí pro drama. Kromě toho může být holubice vnímána i jako žena, po níž básník touží, plachý holub je potom alegorií jeho radosti.¹¹⁵

Vlaštovky jsou nazývány „slípkami Páně“¹¹⁶ a „sestrami hvězd“.¹¹⁷ Jsou vnímány jako šťastné, jelikož jsou stěhovavé a tudíž nikdy nepoznají zimu, která je v této básni alegorií smutku. Báseň *Odlet vlaštovek* pak tematizuje příchod podzimu a tito ptáci zde mají i mnoho alegorických významů spjatých s Biblí.¹¹⁸ *Vlaštovka* ve stejnojmenné básni, přichycená na stěně s rozepjatými křídly, evokuje básníkovi Krista na kříži.¹¹⁹ I tomuto obrazu bude věnován prostor v následující kapitole.

¹¹³ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 627.

¹¹⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 120.

¹¹⁵ Srov. HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 27.

¹¹⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 105.

¹¹⁷ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 308.

¹¹⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 579.

¹¹⁹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 513.

Z ptáků je dále věnována samostatná báseň kukačce. Ve verších je tento pták nazván „srdcem lesa“, „flétnou vesnického milovánka“ a „nejsladší z Božích dcer“. ¹²⁰ Kukaččin zpěv má básníka povzbudit v den jeho smrti. Celou řadu asociací potom vyvolává i sýkorka z básně *Modrá sýkorka*. ¹²¹ S ní Reynek rozmlouvá s básni *Vyslyšení*, kde se tento pták stává vyslancem přírody, již básník navštěvuje. ¹²²

V básni *Vesna* se objevuje pěnkava zpívající introitus (vstupní část mše). ¹²³ V černobílém zbarvení straky zase básník spatřuje kontrast hříchu a nevinnosti, radosti a hrůzy, má zde roli předzvěsti smrti a zároveň básnickovy ochránkyně:

„...smrtkou kvete mi na sněti,
miluje mne, neodletí;
oko drahé zřím, ne ptáka.“ ¹²⁴

Ryby, u nichž je zdůrazňován krásný třpyt jejich šupin, souvisejí s posvátnou vodou, jsou symbolem volnosti, zároveň však ticho, v němž žijí, i děsí. V některých verších je ryba spojována s básnickovou duší. V básni *Rybám* Reynek přirovnává své „zamrzání v Hrůze“ k zamrzání ryb v jejich matce vodě. ¹²⁵

Myši jsou v Reynkových verších zpodobňovány jako tiché, bídné žebračky, jsou spojovány se strachem, bídou a hladem. Ve verších s názvem *Myš* se tento tvor podobá odkvetlé pampelišce. ¹²⁶ Krysa z básně *Krysa v parku* vyvolává představu staré ženy nebo šedého mnicha, opět evokuje hlad. ¹²⁷

Žáby jsou ve stejnojmenné básni ztělesněním hnusu, hříchu, jsou vypodobňovány až dekadentně, ¹²⁸ zatímco ropucha vyvolává představu mírumilovné, zlatooké stařeny.

I všechna tato drobná zvířata mají v Reynkově poezii skrytý rozměr, jsou vnímána jako záhadné bytosti skýtají tajemství, která jsou člověku ukryta. V mnoha případech jsou opět spojována s odkazy na biblická témata.

¹²⁰ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 123.

¹²¹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 347.

¹²² Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 71.

¹²³ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 255.

¹²⁴ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 272.

¹²⁵ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 140.

¹²⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 567.

¹²⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 349.

¹²⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 293.

5.2 Rostliny

Stromy a květiny, podobně jako zvířata, často slouží jako část líčeného výjevu. Některé z nich však mají v Reynkově poezii svoji vlastní roli. Jabloně se personifikují do tichých, skromných matek, připomínají básníkovi lodě nebo věrné krávy, v cyklu roku se pak mění z bílých nevěst v kojičky svých vlastních plodů a v zimě jejich holé větve připomínají kostlivce (*Jabloním na zahradě*).¹²⁹ Tyto stromy se vyskytují na dvoře i zahradě Reynkova domu, proto mu skýtaly mnoho inspirace. Větve rozkvetlé jabloně na petrkovském dvoře lze vidět na obrázku č. 5.

Smrčky vyčnívající nad sněhem pak symbolizují naivní naději, s čímž souvisí i jejich zelená barva. Jíva, která kvete v postním období, čeká na Kristovo ukřižování, jalovec se v básnickových očích stává tajemným, zádumčivým pastevcem a jeho modré plody očima vyhlížejícíma zimou. Jeřáby pak díky rudé barvě svých plodů symbolizují oheň, světlo i krev. Germain uvádí, že na dvoře Reynkových v Petrkově stojí právě dva jeřáby, a tyto stromy jsou podle ní považovány za stromy života či strážné stromy.¹³⁰ Podobně jako jeřabiny, i šípky upomínají na krev obětovaných zvířat nebo také krvavé slzy odcházejícího podzimu.

Dvě básně jsou věnovány bodlákům. V obou jsou chudobné, bídné, avšak odhodlané, nevzdávající se. Mateřídouška je tichou dívkou celou ze zlata, jejíž vůní se básník opájí. Slunečnice, která rozkvetla v bídné zahrádce, je potom přímo ztělesněním krásy a má moc potěšit nešťastné lidi. Modrý kakost „*páchne vyžralým létem*“,¹³¹ zatímco svízel evokuje žehnající ruce zemřelých, natahující se ze země.

¹²⁹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 122.

¹³⁰ Srov. GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*, s. 17 - 18.

¹³¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 194.

Obr. 5: Dvůr Reynkova domu s kvetoucí jabloní

5.3 Lidské výtvy

Co se týče lidských stavení, objevují se v Reynkově poezii zcela minimálně. Dokonce i popis svého vlastního domu omezuje na strohé načrtnutí krátkými slovy: zdi, okna, lůžko, jizba. Oknem bývá zpravidla nahlíženo do jiného světa, ať už biblického charakteru, nebo pouze do zahrady či dvora. Jak bylo zmiňováno již v podkapitole věnované prostoru, důležitou úlohu má v tomto významu i práh, přes který se právě mezi těmito světy přechází.

Rovněž předměty v lidských staveních v básních téměř chybějí. Několikrát se objevuje lampa, jejíž tlumené, bledé světlo podtrhuje dojem večerních scénérií. Výčet dalších předmětů se omezuje na džbány s mlékem či ošatku s jablky. *Dřeváky* jsou jednou z velmi mála básní věnovaných předmětu vyrobenému lidskou rukou. Báseň vyznívá teskně, dřeváky jsou symbolem bídy a opomenutí:

*„Bláto je a zima,
soumraku zášeří.
Nikdo si nevšímá
dřeváků u dveří.“*¹³²

V poměrně hodně básních se vyskytují vozy, které bývají často personifikovány. Většinou jsou součástí nějaké scénérie, sdílí určitou náladu s ostatními předměty a přírodninami, které se ve scénérii rovněž vyskytují. Bývají spojovány s tichem, pokorou a stářím. Prostor dostávají rovněž kola vozů, opět spjata s trpělivostí a starobou:

¹³² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 482.

„Kola po cestách se točí
jako slunce svraštělá,
jako trpělivé oči,
vrásky vryté do čela...“¹³³

Zvláštním způsobem jsou vnímány hodiny. V básni v próze s tímto názvem nazývá Reynek hodiny démonovým dílem, které se má podobat Slunci. Hodiny zlověstně ukrajují čas, jejich odbíjení připomíná umíráček a tikání je podobné chroptění. V jejich ručičkách spatřuje básník dva meče.¹³⁴ Báseň *Hodiny* ze sbírky *Odlet vlaštovek* zase připodobňuje hodiny k bezvýrazné tváři, ručičky jsou zde pavoukem a číslice dvanácti mouchami. I tyto verše mají tajuplnou, zlověstnou atmosféru.¹³⁵

Báseň *Dívce u klavíru* je spíše než dívce samotné věnována tomuto hudebnímu nástroji a Reynkově hlubokému prožitku z hudby. Klávesy klavíru připomínají básníkovi rovy, piano ukrývá živé srdce.¹³⁶

Ve sbírce *Odlet vlaštovek* je potom několik básní věnováno drobným nebo zdánlivě bezvýznamným předmětům. Apostrofovány jsou například tyčky v plotě ve stejnojmenné básni, které již mnoho let jen tiše, osaměle stojí a čekají, jsou nazvány „*hnáty hubených let*“.¹³⁷ *Suky v podlaze* jsou v Reynkových myšlenkách vyčítavýma očima, které připomínají smrt stromů, jež na dřevěnou podlahu padly.¹³⁸ *Sírka v louži* je pro umělce „*smrtka po tabáku*“, která již ztratila svoji ohnivou duši, je zde využit kontrast černé a světlé části vyhořelé zápalky.¹³⁹

¹³³ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 321.

¹³⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 162.

¹³⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 576.

¹³⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 264.

¹³⁷ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 556.

¹³⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 568.

¹³⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 569.

6 Venkov jako pozadí pro drama

Jak již bylo nastíněno v předchozích kapitolách, Reynek vnímá venkov zcela netradičním způsobem hluboce věřícího člověka. Vše, co lze na venkově spatřit, pro něj hraje zásadní roli z hlediska sounáležitosti v Božím království a dodává tedy každodenním výjevům neobvyklou dramatičnost. Tato kapitola je věnována Reynkově víře a biblickým odkazům, které v prostých scénériích venkova spatřuje. Zvláštní prostor je věnován Ježíši a Panně Marii, kterým věnuje mnoho svých básní, dále jsou zde uvedeny další biblické postavy i scénérie, na něž se básník zaměřuje, spolu se symbolikou, s kterou jsou spjaty. V závěru kapitoly je pozornost obrácena také k jiným, nebiblickým zdrojům inspirace pro Reynkovu básnickou tvorbu.

6.1 Víra a její vývoj

Vztah k Bohu a pojetí víry všeobecně prošly s Reynkovým hledáním a proměnami básnického výrazu velkou transformací. Dagmar Halasová zmiňuje leitmotiv prostupující celým jeho dílem - úzkost a zároveň neustávající boj o naději.¹⁴⁰ Martin C. Putna potom hovoří o dvou zásadních etapách Reynkovy tvorby - předkanonické a kanonické, přičemž předěl lze vysledovat ve sbírce *Rty a zuby*.¹⁴¹

V této podkapitole budou Reynkovy sbírky rozebrány právě z hlediska básnickova vztahu k Bohu, přičemž bude kladen důraz především na dvě první sbírky, *Žízně* a *Smutek Země*, kde vyvstávají jeho nejnaléhavější otázky týkající se víry a vztah k Bohu se teprve formuje. Následuje stručná charakteristika této tematiky v dalších sbírkách.

Reynkovu prvotinu *Žízně* dobře charakterizuje recenze Karla Čapka z roku 1922: „...Reynek nejen opěvuje boží stvoření, nýbrž hledá Boha v palčivé žízni a krutém sebemučení; píše skladby hrozného nepokoje a těžce vykupuje své odevzdání v Boha.“¹⁴² Touhu po přijetí Bohem a utvrzení ve víře potvrzuje i skutečnost, že mnoho básní s této sbírky má název *Modlitba* či již samotný název odkazuje na

¹⁴⁰ Srov. HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 28.

¹⁴¹ Srov. PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*, s. 990.

¹⁴² IN HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 25.

Boha, Ježíše nebo Pannu Marii. Tato touha je naléhavá a bolestná, je vyjadřována například i prosbou o metaforické ukřižování spolu s Kristem, kterýžto motiv se objevuje i v dalších sbírkách. Její možné naplnění je pak vnímáno jako dosažení naprostého štěstí. Vroucné přijímání Boha je střídáno blouděním a nejistotou, přičemž však básník stále neztrácí svoji víru ani pokoru, s níž přijímá cokoliv, co mu Bůh přisoudí:

*„A když dopustíš, by nerostlo ni býlí,
Z hlíny hnísti budu Tvoji podobu a do kamene vryji chválu Tvou.“¹⁴³*

Kontrast ubohosti, již básník pociťuje, a Boží vznešenosti a velikosti potom nejlépe vyjadřuje báseň *Květná neděle*. V ní je básníková duše popisována jako nečistý cár, který by rád rozprostřel pod nohy oslátku vezoucímu na svém hřbetě Krista.¹⁴⁴

Ve sbírce *Smutek Země* je tato odevzdanost vystřídána částečnými pochybnostmi a určitou rezignací. Báseň *Bohu Otci* je připodobňuje Stvořitele ke chladné, nevlídné zdi či k noci, pod níž se však stále ještě skrývá vroucnost a láska.¹⁴⁵ Podobně v *Podzimní modlitbě* se objevuje motiv zdi, díky níž je Bůh Reynkovi nedostupný.¹⁴⁶

Reynek si připadá opuštěný, zdá se mu, že každý jiný věří a je Bohem milován více než on:

*„Ejhle, všickni na lodi se modlí, volají k tobě,
toliko mé srdce na dně spí jak němé ještě robě...“¹⁴⁷*

Stejně tak příroda v jeho básních vnímá věčnost a slouží jí, chápe sounáležitost s Bohem a smysl života mnohem lépe než sami lidé:

*„...učíš, bych ti sloužil jako tráva vonná,
jako stromy, jako potoky, jak pahrbkové.“¹⁴⁸*

¹⁴³ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 28.

¹⁴⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 85.

¹⁴⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 73.

¹⁴⁶ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 110.

¹⁴⁷ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 99.

Únava pak vyjadřuje otupělost ze stálého hledání Boha, který neodpovídá, náhle není jasné, zda Bůh zahřívá či zabíjí.¹⁴⁹ V *Srdci Božím* je Bůh vykreslen jako zcela bezcitný, se srdcem tak tvrdým, že do něj nelze proniknout ani křikem či pláčem, ani ranami pěstí. Toto vyjádření je však zmírněno odůvodněním, proč tomu tak je - srdce ztvrdlo díky mnohému trápení a obavám.¹⁵⁰

Prostřednictvím dalších veršů autor stále prosí o obnovení víry, vnímá sám sebe jako hnusného, nemocného, malomocného, nepřítomnost víry potom jako nahotu, hlad a zimu. Víra je však přirovnávána k ohni, ostrému meči nebo trnu zabodnutého do srdce, objevuje se i motiv vyrvaného srdce. Šťěstí, po němž toužil v *Žízních*, je zde nahrazeno uzdravením za cenu další bolesti. Výjimkou je báseň *Dubnový déšť*, kde je Bůh připodobněn k tomuto dešti a pro básníka představuje osvěžení a útěchu.¹⁵¹

Objevuje se pak také hrdost, kterou v první ze sbírek zastínilo ponížení a srovnávání lidské ubohosti s Boží vznešeností, a to zvláště v básni *V usínání*, v níž Stvořitel lituje, že vyhnal lidi z ráje:

*„Bůh až, přece jen, nás v zahradu svou vžene
řka: „Vraťte se, ubohé děti,
pojd'te, byli jste kleti,
ale já úpěl, úpěl, úpěl...“¹⁵²*

V dalších sbírkách se již neobjevuje příliš často přímé oslovení Boha ani řešení otázky víry. Prostor dostávají různé biblické postavy ze Starého i Nového Zákona a především příroda a básníkovy vnímání času. To vše však stále odkazuje na Boha a věčnost. Jak uvádí Jaroslav Med, postupem času (zvláště pak ve sbírce *Odlet vlastovek*) náboženské motivy nejsou explicitně pojmenovány, nýbrž vyplývají z celkového charakteru Reynkových veršů.¹⁵³

¹⁴⁸ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 80.

¹⁴⁹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 143.

¹⁵⁰ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 150.

¹⁵¹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 119.

¹⁵² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 147.

¹⁵³ Srov. MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*, s. 91.

V *Rybích šupinách* je akcentován motiv samoty, vedoucí až ke smrti a poslednímu soudu. To je však vnímáno s radostí spojenou se vzkříšením.¹⁵⁴ V téže sbírce lze najít také téma Dušiček a kontaktu živých s mrtvými.

Sbírka *Had na sněhu* je oproti tomu plná pocitů marnosti a zoufalství. Básník volá o pomoc, zdá se mu, že je Bohem opuštěn, a přestože i zde najdeme motivy pokojného domova, jsou oproti expresionistické úzkosti nevýrazné, zatímco biblické motivy jsou plné hnusu a beznaděje.¹⁵⁵

Od sbírky *Rty a zuby*, v níž Reynek nachází vyrovnání, již úzkost, která ho provází, nemá podobu trýzně, ale zkrátka údělu prisouzeného Bohem.¹⁵⁶ Kromě ní jsou zde i motivy plaché radosti a znovuobjevené naděje. V dalších sbírkách je sice i nadále přítomen motiv očekávání jakési spásy, už ale ne ve smyslu apokalypsy, nýbrž v rovině osobní.¹⁵⁷

Po desetileté pauze v psaní poezie přichází sbírka *Setba samoty*, která disponuje klidem a vyrovnaností. I v dalších dvou sbírkách je svět zobrazován pokojně a útěšně, aby poté zase nastoupila úzkost a zmar ve sbírkách *Mráz v okně* a *Odlet vlaštovek*. V první kapitole je uvedeno, že tomu tak zřejmě bylo vlivem nepříznivé situace Reynkovy rodiny a dobových událostí všeobecně, kvůli čemuž básník ztrácí schopnost v tomto světě vidět Boha.¹⁵⁸ Navrací se jeho role proroka, tentokrát však s hrůzou hledícího do budoucnosti reálného, pozemského světa, znovu je akcentována úzkost.¹⁵⁹

Zmiňovaný svět bez Boha nejlépe vystihuje báseň *Tmu na tmě* ze sbírky *Mráz v okně*, která je expresionistického charakteru a plná zoufalých otázek:

„Proč mrznou zahrady,
proč hoří úroda?
Dům pustne bez vlády.
Proč chtějí Heroda?“¹⁶⁰ (503)

¹⁵⁴ Srov. HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 26.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž.

¹⁵⁶ Srov. PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*, s. 999.

¹⁵⁷ Srov. PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*, s. 1001.

¹⁵⁸ Srov. PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*, s. 1003.

¹⁵⁹ Srov. HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*, s. 29.

¹⁶⁰ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 503.

6.2 Ježíš

Jak je jasné již z předchozí podkapitoly, v souladu s výkladem katolické církve Ježíš Kristus v Reynkově poezii často splývá s Bohem Stvořitelem. Mnoho básní je však modlitbou přímo k Ježíši Kristu a platí pro ně tatáž charakteristika, jaká byla popsána v podkapitole o vztahu k Bohu.

Ježíš je v některých Reynkových verších nazýván Pastýřem, objevuje se ovšem poněkud méně tradiční označení Zahradník. To je odkazem ke zjevení vzkříšeného Krista Marii Magdaleně zachyceného v Janově evangeliu - Marie Magdalena nejprve Ježíše nepoznala a považovala ho za zahradníka.

V Reynkových sbírkách se vyskytují básně s tematikou očekávání Ježíšova narození, v nichž však hlavní roli hraje především Panna Maria a budou tedy rozebrány v příslušné podkapitole. V některých básních je zachyceno Kristovo narození, mnoho veršů s vánoční tematikou pak zpracovává tradiční výjevy tří králů a pastýřů u jesliček. Prostor ve své vlastní básni dostává též útěk do Egypta. Tyto verše mají společný rys - autor touží být všem událostem přítomen, představuje si radost a štěstí z přítomnosti Boha a Panny Marie. Důležitou roli zde mají zvířata u jesliček - osel a vůl.

Výjevy z Ježíšova života mezi narozením a Jidášovou zradou v Reynkově poezii téměř nejsou zpracovány, pouze formou drobných odkazů z jednotlivých příběhů týkajících se spíše ostatních postav Nového Zákona než samotného Krista.

Největší prostor dostává ukřižování, které bylo ve své metaforické podobě zmiňováno již výše. Nejhlouběji je zachyceno v básnické próze *Detail z Umučení*: „*Kristova koruna je čím dál těžší, krev ustavičně vyprýšťuje z hlavy a ssedá se kruhem jako v nádobě. Nádobu je dřevá jako cedník, a z Kristovy koruny kape krev,... zalévá mu oči a sládně mu v ústech.*“¹⁶¹

S ukřižováním samozřejmě souvisí motiv krve a obecně rudá barva. Výjev Krista na kříži vidí Reynek v mnoha přírodních scénériích - v západu slunce se mu zjevují Ježíšovy rozepjaté paže, rudá růže je pro něj Spasitelovou hlavou na kříži, slunce trnovou korunou a červená fuchsie v okně Kristovým krvavým potem. Zřejmě nejoriginálnější zobrazením Krista na kříži je vlaštovka ve stejnojmenné básni:

¹⁶¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 236.

„Vlaštovka na zdi rozepjatá,
černý kříž v záři zlata
duhou rosy oblevaný.
Kristus z druhé strany
Skryt je: bílý a nachový...“¹⁶²

Zvláštním motivem je potom Ježíšovo roucho. V básni *Roucho Páně* autor následuje Ježíše, jelikož ucítil vůni jeho roucha a touží políbit lem, když se však konečně ucítne u Krista, je ten již ukřižován a téměř nahý.¹⁶³ Je možné toto chápat jako odložení veškeré vznešenosti, která je nahrazena ponížením a utrpením, jemuž se Ježíš vystavil, nebo jako odkrytí pravé podstaty víry, která je „nahá“, prostá a nepřikrášlená.

Oproti tomu v básni *Plátnu v hrobě Ježíše Krista* autor opěvuje zkrvavené plátno, s nímž byl Kristus pohřben:

„Dare Jakobův, suknice Josefa miláčka pestrá,
rubáši Lazarův, ježž ušila mu Marta, jeho sestra...“¹⁶⁴

Tyto odkazy na starozákonní postavy vyjadřují naplnění Starého Zákona právě Kristovým příchodem a obětí, tedy jeho krví.

6.3 Panna Maria

Maria je v Reynkových verších vnímána zejména z obvyklého pohledu jako Kristova matka, v přeneseném významu pak matka všeho lidu (naše Matka, naše Paní), která se přimlouvá za hříšníky, což souhlasí s tradičním katolickým názorem. Nejvíce se objevuje výjev piety. Mnoho básní přímo nese název *Pieta*. Jde o obraz Marie svírající v náručí svého mrtvého syna. Je zde zdůrazňována její tichá, klidná bolest a smutný úsměv na tváři. Především však představuje útěchu pro zmučeného Krista:

¹⁶² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 513.

¹⁶³ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 44.

¹⁶⁴ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 60.

„...snad v krvi úsměvem mu zkvétou rty a chřípí,
snad zapomene chvíli Kříže našich vin,
snad Syn tvůj okřeje v tvé vůni letní lípy.“¹⁶⁵

Zároveň je netradičně vnímána jako vtělení Boha. To je zdůrazněno zejména v básni *Zvěstování*, kde je přímo řečeno, že se do ní Bůh vtělil a „*ihned se sama stává Nebem, příbytkem Božím, Archou úmluvy, Domem zlatým a Věží ze slonové kosti*“.¹⁶⁶ Kromě toho je nazývána i novou Evou, která nezhřešila, či novou Juditou.

Ve sbírkách se vyskytuje rovněž mnoho dalších výjevů z biblických příběhů, v nichž Maria vystupuje - zvěstování, setkání Marie s Alžbětou, cesta do Betléma, výjev u jesliček. Zde je dáována do kontrastu s Josefem. Zatímco Maria je „*děvčátko pokorné i sama Moudrost*“¹⁶⁷, Josef leccemu nerozumí, jen intuitivně ví, že je vše v pořádku a že je svědkem něčeho velkého: „...*se svatým Josefem v pozdálci, který neví dobře, co se to děje, ale jest pln radosti čistého a hlubokého snivce*“.¹⁶⁸

Často je předmětem básní její krása. V básni *Navštívení Panny Marie* je přirovnávána k růžovým a myrtovým keřům, slunci, její ústa k ptáčeti.¹⁶⁹

Nejvroucnější básní je potom *Modlitba prosebná k Panně Marii*, jež není zařazena do žádné z vydaných sbírek. Je vyjádřením skutečné horoucí lásky a bezmezného obdivu. Básník oslavuje její krásu a vznešenost, je zde opěvována Mariina trpělivost, pokora a laskavost. Kromě toho jsou v básni předestřeny básnickovy představy o jejím každodenním životě, lásce ke světu, zvířatům a přírodě všeobecně, stejně jako její biblický osud, předtuchy, které měla a díky nimž k ní básník cítí sounáležitost - i on očekává Mesiáše a prosí Pannu Marii, aby mu darovala svoji přízeň.¹⁷⁰

6.4 Další postavy z Nového Zákona a světci

Svatý Josef se v Reynkových sbírkách vyskytuje poměrně často, a to v básních s tematikou výjevu u jesliček nebo cesty do Betléma. Většinou však není blíže charakterizován. Pouze v básni *Klanění svatých tří Králů*, která již byla zmíněna i

¹⁶⁵ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 31.

¹⁶⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 168.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 175.

¹⁶⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 94.

¹⁷⁰ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 594-603.

citována výše v podkapitole týkající se Panny Marie a v níž je zdůrazněna především jeho prostota.

Marie Magdalena je v básních nazývána pouze Magdalenou a hlavním motivem s ní spjatým jsou vlasy, podle známého biblického příběhu, v němž umyla Ježíšovi nohy a utřela je do svých vlasů. Na Magdaleniných vlasech se v Reynkových verších usazují podzimní motýli, je k nim přirovnáno větvoří vrby nebo k jejich vůni vůně vinice se zralými hrozny. V luně vidí básník Magdalenu bledou únavou.

Svatý Petr je nejčastěji spojován s motivem kohouta, v souvislosti s křesťanskou tradicí, podle níž Petr třikrát zapřel Krista ještě před prvním kohoutím zakokrháním. Tomuto příběhu jsou věnovány dvě samostatné básně. V *Sychravém jitru* není přímo zachycen rozhovor se služebnou, v němž Petr Ježíše zapřel, pouze postavy a teskná, zlověstná atmosféra.¹⁷¹ Báseň v próze s touto tematikou je přímo pojmenována *Zapření svatého Petra*. Reynek nahlíží na Petrovu zradu shovívavě:

„Tedy se nikdo pokrytecky nediv, zapřel-li, že nezná Pána, tázán děvečkou. Byl muž, tedy slab vůči ženě, a právě vůči služce, ta je dvojnásob ženou.“¹⁷²

Ohledně toho, co se Petr zrady dopustí, si však stejně jako v biblickém příběhu ihned uvědomí váhu svého skutku, zděsí se svého selhání a velmi ho lituje. V básni se vrhá mezi kopřivy, ropuchy a výkaly, kde pláče nad svým hříchem. Jeho očištění i utrpení, jímž prošel, je pak symbolizováno bílou barvou:

„A když se odvážil opět vstáti, měl čelo vysáté a bílé umrtvením a bradu bílou hořem a byl bílý všecek jako křišťál Soli Bolesti...“¹⁷³

Jidáš je oproti tomu v souladu s tradičním křesťanským pojetím vnímán téměř ďábelsky, jakožto prohnáný zrádce. V básnické próze *Stigma* autor přímo vyslovuje svůj názor, že neexistuje horší slovo na tomto světě než zrada, v přeneseném významu tedy ani horší čin.¹⁷⁴ V souvislosti s Jidášem se objevuje motiv provazu, na němž se podle legendy oběsil, a stříbrných mincí, které za svoji zradu Krista dostal. Tomuto příběhu je opět věnována samostatná báseň s názvem *Krvavý pot*. Motiv krve se prolíná všemi slokami. Jidáš přichází ke Kristovi spolu s pochopy, políbí jej a se šklebem očekává peníze, které má za to dostat.¹⁷⁵ V básni v próze *Večerní okna*

¹⁷¹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 431.

¹⁷² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 174.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 240.

¹⁷⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 508.

jsou zřetězeny výjevy z všedního večera, za nimiž Reynek vidí nejrůznější biblické scenérie. I zde dostává Jidáš prostor jakožto chamtivý zrádce:

„*A reflexy zapadšího slunce v skle vidíte? Ó ne, to jsou pochodně pochopů a Jidáš dole mňouká nedočkavostí jako ryšavý kocour po úkoji.*“¹⁷⁶

Svatá Alžběta je v Reynkově poezii zachycena při setkání se svou sestřenicí, Pannou Marií, přičemž obě čekají dítě a sdílí tedy svou radost. V básni *Magnificat* je Alžběta přirovnána k neplodnému olivovému stromu, v jehož koruně se náhle rozezpívá ptáče a uzrají plody.¹⁷⁷ V *Navštívení Panny Marie* je nazvána „*velikou kyticí lásky*“, je zde vykreslen její nepokoj, když si není jista, zda je opravdu těhotná, a poté opět radost, jakmile zjistí, že je skutečně v očekávání.¹⁷⁸

Svatou Martu, již je rovněž věnována báseň, Reynek charakterizuje jako „*pokornou a dobrou Ráje hospodyně*“ a prosí ji, aby se přimluvila u Boha o básníkovu vzkříšení.¹⁷⁹ Přirovnání ke svaté Martě se pak objevuje také v básni v próze s názvem *Zátíší*. Zde je k ní připodobněna noc, rozestírající po zahradě sváteční ubrus.¹⁸⁰ Toto vnímání Marty jakožto hospodyně je založeno na příběhu z Nového Zákona, v němž Ježíš navštíví její domácnost. Zatímco Martina sestra Marie poslouchá Kristova slova, Marta se stará o pohoštění a vyčítá sestře, že jí nepomůže.

Artefaktem svaté Veroniky je podle křesťanské tradice rouška, kterou podala při křížové cestě Kristovi, aby si do něj otřel zakrvácenou tvář. Do látky se potom otiskla Ježíšova podoba. I v Reynkově básni *Nepokoj* se objevuje závoj svaté Veroniky, v němž vidí Zoru, zatímco Noc je pro něj závoj Panny Marie.¹⁸¹ Vlídna Veronika se též zjevuje ve verších s názvem *Milost*, kde autor přirovnává svoji duši k zakrvácenému rouchu:

„...*tu cítím, jako by dobrý kdos s úsměvem vzal mne za rámě a děl: „Dar podobný to onomu, ježž dostalo se mi...”*“¹⁸²

¹⁷⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 198.

¹⁷⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 45.

¹⁷⁸ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 84.

¹⁷⁹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 100.

¹⁸⁰ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 241.

¹⁸¹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 34.

¹⁸² REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 56.

I zde je tedy odkaz na Kristovu krev na Veroničině roušce.

Z dalších postav vyskytujících se v Novém zákoně lze v Reynkově poezii najít svatou Annu sklánějící se u studánky, odkazy na Lazara, na Piláta Pontského, pro něhož je tající sníh vodou, v níž si může umýt ruce, i na Heroda, který je symbolem již zmíněného světa bez Boha. Jedna báseň je věnována i Salomé, která potom, co byl kvůli ní zabit Jan Křtitel, netradičně litující svého činu:

„...ale bylo to již ráno, a Salome někde byla schoulena a dusil ji hnus...“¹⁸³.

V téže básni se vyskytuje apostrofa Křtitelovy uťaté hlavy.

Objevuje se rovněž evangelista Lukáš, který zaznamenává Kristův život.

Svatý Mikuláš se v básních zjevuje ve své tradiční podobě a je doprovázen anděly, přímo jemu je potom věnována báseň v próze s názvem *Advent*. Zde básník předesílá vizi Mikulášova roucha vyšítego „pokornou sestrou Poezií“ motivy zimní přírody a mitry vyzdobené obrazem Kristova narození a scénérií u stromu Poznání.¹⁸⁴ Takto oděný Mikuláš by pak měl úlohu vrátného Vánoc a dopřál Vánoce jen těm, kteří budou upřímně litovat svých hříchů.

Ke svatému Martinovi jakožto jezdcí na bílém koni je přirovnáno bílé průčelí domu s jabloní, přičemž v kmenu vidí básník Martinovu paži roztínající látku haleny - kouře vycházejícího z komína (báseň *Večer v listopadu*).¹⁸⁵ Opět jde o legendu, podle níž Martin rozťal mečem svůj plášť a polovinu věnoval žebrákovi trpícímu zimou.

6.5 Postavy ze Starého Zákona

Ze starozákonních postav se v poezii Bohuslava Reynka nejvíce objevuje Eva. V básních pláče nad svou zradou ráje, je nazývána smutnou matkou a Smrt její prvorozenou dcerou. Rovněž celý výjev u stromu Poznání je často tematizován.

Dále se autor zamýšlí nad osudem Kaina, a to zejména ve verších nazvaných *Povzdech*, v níž s Kainem soucítí a pociťuje smutek nad jeho údělem. Toto nahlížení souvisí rovněž s vnímáním dědičného hříchu:

„Což Kainům nikdo nepomáhá?“¹⁸⁶

¹⁸³ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 173.

¹⁸⁴ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 180.

¹⁸⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 450.

¹⁸⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 467.

Kainova tvář se ukazuje jako odraz měsíce ve studni v básni *Glosa o bajce*,¹⁸⁷ dále lze nalézt odkaz na Kainovo obilí, které podle starozákonního příběhu pěstoval a obětoval Hospodinu.

K Ábelovi je potom Sylvii Germain připodobněn Reynek samotný: „*Byl jako Abel - prostý ovčák; zdrženlivý, vzácně ohleduplný a podivuhodný vizionář.*“¹⁸⁸

Vzhledem k tomu, že biblickou postavu Noema si nelze představit bez zvířat, která shromáždil na své arše, je jeho postavě a příběhu rovněž věnován prostor. Báseň v próze s názvem *Poznámka o potopě* je o plavbě Noemovy archy. Až naturalisticky je zde popsáno umírání ptáků, kteří nedokáží plavat, a požírání mrtvol žraloky, zatímco vodní ptactvo má v básni očistit zemi od žab, které se po opadnutí vody vyrojily jako pozůstatky lidského zla.¹⁸⁹ K arše je také připodobněna země na podzim, která shromažďuje a ochraňuje zvířata před zimou. O této básni již byla řeč v podkapitole týkající se podzimu. Podobná konotace je i v *Září*, kde je měsíc září personifikován právě do Noema, vyhlízejícího si krkavce a holubici.¹⁹⁰ V básni *Holubi* krouží holubí hejno nad krajem a čekají, zda je Noe zavolá, podobu archy potom dostává mrak, který je vynáší do výšky.¹⁹¹ V *Dumce Noemově* pak promlouvá sám Noe a chmurně vykresluje plavbu na své arše.¹⁹²

Mojžíš je ve sbírce *Žízně* dán netradičně do souvislosti se svatou Alžbětou - hořící keř, který podle legendy Mojžíš spatřil, než k němu promluvil Bůh, je paralelou k Ježíši v Mariině lůně, jehož narození Alžbětě prorokoval anděl:

*„...i proměněno lůno tvé v Keř hořící, dnes jako Mojžíš pastvec trne Alžběta,
i šepce: Požehnaná ty mezi ženami! Požehnaný plod tvého života!“*¹⁹³

Motiv hořícího keře se pak v Reynkově poezii objevuje ještě několikrát.

Ve *Smrti Mojžíšově* se pak tento prorok stává zosobněním celého Izraele, v každém jeho rysu spatřuje básník místo nebo symbol této země. V téže básni v próze je rovněž demonstrována skutečnost, za jak důležitého autor tohoto proroka

¹⁸⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 243.

¹⁸⁸ GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek: poutník ve svém příbytku*, s. 58.

¹⁸⁹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 212.

¹⁹⁰ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 236.

¹⁹¹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 419.

¹⁹² Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 286.

¹⁹³ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 45.

považuje, a to díky zdůraznění, že Mojžiše „*pochoval sám Hospodin, čehož neprokázal ani Synu Nejmilejšímu*“.¹⁹⁴

Dále se v Reynkově poezii objevuje postava Joba, která je dávána do souvislosti se smetím či přímo smetištěm jako jeho ložem a též střepem. Naráží se tím na výjev z Knihy Job, v němž Job sedí v popelu a řeže se střepem potom, co byl připraven o majetek, rodinu i zdraví. V básni *Domov* se básník k Jobovi připodobňuje, střep je zde pojímán jako útěcha tisící staré bolesti.¹⁹⁵

Jitřní studně opět tematizuje Jobův úděl a vztahuje jej na všechny, kteří trpí:

„*Pro kterého Joba rány
smáčí plátna chladivá?*“¹⁹⁶

Verše s názvem *Samsonovi* zachycují hned několik biblických příběhů o této postavě - zabití lva a pojidání medu včel, které se v mršině usadily, pobíjení Filištínů oslí čelistí, i zapálení úrody Filištínů pomocí lišek, které svázal a připevnil k nim pochodně. Básník zde Samsona apostrofuje a žádá jej, aby mu dal trochu své síly a pomohl mu zvítězit nad svými bolestmi i hříchy.¹⁹⁷

Na Izáka si básník vzpomněl při pohledu na kůzlata, představující světlo v Izákově slepotě. Báseň *Žebř Jákobův* zjevuje paralelu žebříku spojujícího zemi s nebesy, který se Jákobovi zjevil ve snu, s křížem, na němž zemřel Kristus.¹⁹⁸ S Jonášem Reynek pociťuje sounáležitost a touží, aby byl stejně jako on smeten do moře Boží lásky, břicho velryby je jím chápáno jako útočiště ve víře. Tobiáš se básníkovi evokoval pohled na vlaštovky; v básni *Odlet vlaštovek* se hovoří o hřebech v Tobiášových očích.¹⁹⁹ To odkazuje na starozákonní spis Kniha Tóbijáš, kde Tobiášův otec Tóbit oslepne, protože se mu dostal do oka vrabčí trus. Objevuje se rovněž postava Ráchel, oplakávající v Ráma své děti.

¹⁹⁴ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 214.

¹⁹⁵ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 41.

¹⁹⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 387.

¹⁹⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 53.

¹⁹⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 197.

¹⁹⁹ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 579.

6.6 Biblická místa

Výjevy z míst charakterizovaných ve Starém i Novém zákoně jsou spíše symbolické, často se vyskytují pouhé zmínky o nich, někdy na ně navazují básnickovy představy. Vzpomenuty jsou hory Sinaj a Nébo, hrající roli v životě proroka Mojžíše - na Sinaji mu podle Starého zákona bylo Bohem dáno desatero a na hoře Nébo zemřel. Stejně tak je v básni *Listopad* připomenut Sion, Jeruzalémské návrší, na němž stojí Davidovo město a Chrámový pahorek.²⁰⁰ Z Nového zákona je zpracována tematika svatby v Káni Galilejské, kde Ježíš podle křesťanské tradice proměnil vodu ve víno. Vzpomenuty jsou rovněž biblické řeky, a to v básnické próze *Plynutí*:

„Je to Sázava, Físon či Gehon, Eufrat nebo Tigris?“²⁰¹

Básnická próza *Babylon* zobrazuje známou Babylonskou věž jako odpudivou nestvůru nesoucí všechny zavrženíhodné lidské vlastnosti, která je poté rozmetána Duchem svatým.²⁰² Toto je v souladu s biblickým pojetím Babylonu jakožto místa hříchů, protivícího se Bohu. Podobná tematika je v básni v próze *Solný sloup*, která vizualizuje výjev zničení Sodomy a Gomory.

Jak lze očekávat, betlémské útočiště Josefa a Marie je v básních charakterizováno jako útulné místo plné radosti a pokoje, básně mají slavnostní, ale klidnou, důvěrnou atmosféru. Zásadní je zmiňovaná úloha zvířat u jesliček, poskytujících novorozenému Ježíši ochranu a teplo a podílejících se na hřejivé atmosféře prostoty.

Kromě Betléma se nejčastěji objevuje Golgota, místo Kristova ukřižování. Samotné slovo golgota znamená lebku,²⁰³ proto se i v básnické próze *Sen o Golgotě* objevuje vize Golgoty jakožto hory, kterou Noe postavil z navršených lebek utopenců po potopě světa.²⁰⁴ V ostatních básních je Golgota popisována jako nehostinné, holé a temné místo, v souladu s představou popraviště, jímž byla.

6.7 Další zdroje inspirace

V poezii Bohuslava Reynka se vyskytuje i několik jmen známých z řecké mytologie. Především je to Polyfém, jeden z kyklopů - jednookých obrů, kterého podle slavného Homérova eposu oslepil Odysseus, když ho kyklop věznil ve své

²⁰⁰ Srov. PORTER, J. R. *Ilustrovaný průvodce k Bibli*. Přeložil Dušan ZBAVITEL. Bratislava: PERFEKT, 1997, 288 s. ISBN 80-8046-074-4, s. 272.

²⁰¹ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 189.

²⁰² Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 224.

²⁰³ Srov. PORTER, J. R. *Ilustrovaný průvodce k Bibli*, s. 202.

²⁰⁴ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 237.

jeskyni. Polyféma spatřuje básník v úpícím větru, jeho okem je měsíc, v básni v próze *Památce kyklopů* pak autor jmenuje řadu postav z Bible jako Polyfémovy bratry v „*odyseji historie*“.²⁰⁵ Ve výjevu osamělé borovice zmítané větrem v zasněžené krajině spatřuje básník Sirénu, k níž připodobňuje právě tuto sosnu. V onom tanci Sirény potom vnímá různé biblické reálie:

„...*Siréna sněhu krouží nehybným tancem Utkvění na kříži tancem vraženého kopy a opuštění do Boha, tancem vztyčeného hada...*“²⁰⁶

Dalším odkazem na antické Řecko je Niobé, žena, která se podle legendy rouhala bohyni Létó a chtěla po ženách, aby raději uctívali ji samotnou, protože měla čtrnáct dětí a bohyně pouze dvě. Létó ji za tuto pýchu potrestala smrtí všech jejích dětí a Niobé se žalem proměnila v kámen ronící slzy. Niobé se objevuje v básni *Kohout v úsvitu* jako chlad nad dvorem a posléze jako myš pištící nad svými zabitými dětmi.²⁰⁷ Táž báseň ústí v motivu trnové koruny.

Ve verších nesoucích název *Pokoj* se objevuje motiv Hamletovy lebky, která je alegorií zimy, toutéž básní prochází motiv srdce Páně.²⁰⁸ V básni v próze *Setkání* je pak zmínka o mužstvu kapitána Flinta na Ostrově pokladů, tedy odkaz na slavný román Roberta Louise Stevensona. I tato báseň je plná biblických reálií.

Jak bylo u každé zmiňované postavy doloženo, podle charakteru básní, v nichž se vyskytují, jsou i ony spíše pozadím pro biblické drama, i zde jsou patrný souvztažnosti, které básník jakožto věřící člověk vnímá.

Konečně se dostáváme i k Donu Quijotovi, jehož jméno je v souvislosti s Bohuslavem Reynkem občas zmiňováno v odborné literatuře.²⁰⁹ Zmínky o Quijotovi se nevyskytují často, v postatě jen ve dvou básních. První z nich je básnická próza *Kohout a den*, kde kohout připomíná bláznivého rytíře svými ostruhami, druhou potom báseň *Pavouk*:

„*Ale také bolestné má
gesto dona Quijota
pavouka stín, věrnost nemá,
povděk, v prachu lopota.*“²¹⁰

²⁰⁵ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 225.

²⁰⁶ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 227.

²⁰⁷ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 449.

²⁰⁸ Srov. REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 479.

²⁰⁹ Srov. např. REYNEK, Bohuslav a Pavel CHALÚPA. *Bohuslav Reynek : Mezi nebem a zemí*, s. 24.

²¹⁰ REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*, s. 313.

7 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo postihnout celou tematiku venkova v Reynkových básních, a to s důrazem na výklad symbolů. Vzhledem k tomu, že Bohuslava Reynka nelze chápat pouze jako katolického básníka, byla kapitola přímo se týkající jeho víry zařazena až na konec práce. Jeho tvorba je však prostoupena odkazy na Bibli a římskokatolickou liturgii, proto se tyto symboly, motivy a témata objevují i ve všech ostatních kapitolách.

Krátká úvodní kapitola pojednává stručně o výkladu a vyznění jednotlivých Reynkových sbírek a nabízí tedy velmi okleštěný náhled do básníkovy světa. Vypracována byla až po dopsání ostatních kapitol a měla by usnadnit vniknutí do celé oblasti, jíž se práce věnuje.

Druhá kapitola charakterizuje básníkovu tvorbu z hlediska vnímání prostoru a motivů. Všechny tyto kategorie jsou v poezii Bohuslava Reynka pojímány velmi osobitě a korespondují s jeho povahou i náboženským založením; kategorie otevřeného a uzavřeného prostoru, které měly být původně více odděleny, se v jeho básních příliš neliší, obojí poskytuje zaměření na určitou scénérii či situaci a obojí je charakterizováno spíše prvky, které se v prostoru vyskytují. Motivy skutečného a duchovního světa spolu souvisí, okem pozorovatelné objekty odkazují právě na duchovní stránku věci. Motivická charakteristika je zde jen hrubě nastíněna, každému klíčovému motivu je věnována hlubší pozornost v další kapitole, která se jej týká.

Co se týče barev, které zde mají svoji vlastní podkapitolu, při rozboru Reynkových básní bylo zjištěno, že nejfrekventovanější barvy v jeho poezii jsou rudá, zlatá a bílá. Všechny tyto barvy mají svůj symbolický význam, jenž se nejčastěji opět opírá o Bibli. Kromě nich se objevuje celá řada dalších odstínů, z nichž ty nejčastěji se vyskytující jsou opět symbolicky vyloženy. Toto hledisko Reynkovy básnické tvorby nabízí možnost hlubšího zkoumání a bylo by možné mu věnovat i samostatnou práci. Vhodné by pak bylo i srovnání barevnosti Reynkových básní s jeho grafikami a celková souvztažnost mezi těmito dvěma oblastmi jeho umělecké tvorby.

Do druhé kapitoly bylo přidáno i srovnání Bohuslava Reynka s jinými básníky, ať už jde o české katolické básníky tvořící v přibližně stejné době, překládané básníky

francouzské i německé, nebo o starou čínskou poezii, jíž se Reynkova tvorba blíží svým klidem, situovaností na venkov a až asketickými vyjádřeními v pozdní tvorbě. Tato podkapitola byla vypracována na základě mnoha zmínek a srovnání Reynka s dalšími osobnostmi poezie v odborné literatuře a doplňuje básníkův literární portrét dalšími souvislostmi. Rovněž komparace Reynka s jinými básníky skýtá možnost hlubšího prozkoumání souvislostí mezi jejich poetikou, přičemž zejména v případě paralel se starou čínskou poezií se nabízí velmi zajímavé srovnání konkrétních Reynkových básní s básněmi například zmiňovaného Li Pa.

V následující kapitole je pozornost věnována času. Pozemský čas se stále prolíná s věčností, vedle níž však zdaleka neztrácí svůj význam. Jde o čas cyklický, střídání denních a ročních dob. Každá část roku i dne má pro básníka symbolický význam, který se váže nejčastěji k biblickým svátkům. Fenomémem, který se v Reynkově poezii objevuje, je důvěrný vztah k mrtvým, na který je rovněž kladen důraz. Jen málo se básník naopak zaměřuje na průběh lidského života, z nějž se v jeho poezii vyskytuje pouze období dětství a stáří.

Kapitola Duchovnost v prostotě se zaměřuje na přírodní motivy v Reynkově díle i na lidské výtvoř, jimž přisuzuje skrytou, duchovní stránku. Největší prostor je v této části práce podle očekávání věnován zvířatům, která Bohuslav Reynek miloval a zahrnul je do mnoha svých básní. Pro větší přehlednost jsou tedy zvířecí motivy rozděleny do více podkapitol. Jen o samotném autorově pojetí zvířat by bylo možno napsat samostatnou práci a podrobit toto téma důkladnější analýze.

Nastiňují se zde opět souvislosti s Biblií a zejména zvířaty objevující se ve Starém i Novém zákoně, přičemž je tato kapitola propojena s poslední částí práce, Venkov jako pozadí pro drama.

Tato poslední kapitola se věnuje v první řadě symbolům, které se vyskytují v celém básníkově díle, odkazům na biblickou tematiku a konkrétní charakteristice jednotlivých biblických postav. Kromě tohoto je hned první podkapitola zaměřena na charakteristiku Reynkovy víry a jejího neustálého vývoje, jak je možné jej postihnout v básníkových sbírkách.

Venkov Bohuslava Reynka není venkovem, jak jej chápeme v tradičním smyslu slova. Ve všedních scénériích, které by pro jiného člověka mohly vyznívat až banálně, se v Reynkových neustále odehrávají biblická dramata, v každém nepatrném předmětu či hmyzu lze spatřit duchovní rozměr. Obrovská básníková pokora a láska ke světu mu umožnila spatřovat i ve zdánlivých bezvýznamnostech

Boží věčnost, jíž je vše součástí. Díky tomu dokázal být šťastnější než většina lidí v poměrech, které by mnoho jiných považovalo za velmi tristní. Bohuslav Reynek si dokázal světa vážit jako skutečně málokdo. Ve své poezii zároveň předložil jeho obraz i svým čtenářům, aby dokázali vnímat i jinou stránku přírody a věcí než tu povrchní, kterou lze vnímat pouhými smysly. I tato práce by měla čtenářům pomoci k uchopení Reynkova světa, aby dokázali jeho poetice i filozofii porozumět a prostřednictvím jeho básní porozumět též světu.

Seznam citované literatury a internetových odkazů

- 1 GERMAIN, Sylvie. *Bohuslav Reynek v Petrkově: poutník ve svém příbytku*. Přeložil Petr TUREK. Havlíčkův Brod: Literární čajovna S. Renaud, 2000, 124 s. ISBN 80-902231-4-1.
- 2 HALASOVÁ, Dagmar. *Bohuslav Reynek*. 1. vydání. Brno: Petrov, 1992. 126 s. ISBN 80-85247-24-0.
- 3 JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008, 4 sv. ISBN 978-80-200-1527-3.
- 4 MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*. Rozšířené 2. vydání, v Portálu 1. Praha: Portál, 2004. 237 s. ISBN 80-7178-939-9.
- 5 PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Praha: Torst, 2010, 1390 s. ISBN 978-80-7215-391-6.
- 6 PORTER, J. R. *Ilustrovaný průvodce k Bibli*. Přeložil Dušan ZBAVITEL. Bratislava: PERFEKT, 1997, 288 s. ISBN 80-8046-074-4.
- 7 REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 1995. 733 s. ISBN 80-901926-0-2.
- 8 REYNEK, Bohuslav a Zdeněk SKLENÁŘ. *Bohuslav Reynek, Český moderní samotář: 30. dubna - 15. května 2012, Národní muzeum umění Číny, Peking*. Přeložil Zuzana LI. V Praze: Galerie Zdeněk Sklenář, 2012, 185 s. ISBN 978-80-87430-14-9.
- 9 REYNEK, Bohuslav a Pavel CHALUPA. *Bohuslav Reynek : Mezi nebem a zemí*. V Řevnicích: Arbor vitae ve spolupráci s galerií a nakladatelstvím Měsíc ve dne v Českých Budějovicích a obecně prospěšnou společností Smetanova Litomyšl, 2011, 131 s. ISBN 978-80-87164-71-6

10 TRÁVNÍČEK, Mojmir. *Doslov*. In REYNEK, Bohuslav. *Básnické spisy*. Zlín: Archa, 1995. 733 s. ISBN 80-901926-0-2.

11 *Francis Jammes: Do ráje s osly*, 2011 [online]. 29. 5. 2011 [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/francis-jammes-do-raje-s-osly-5038506>

12 *Georg Trakl - šest vybraných sonetů - v překladu Ludvíka Kundery*, 2007 [online]. 18. 6. 2007 [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: <http://sonety.blog.cz/0706/georg-trakl-6-vybranych-sonetu>

Seznam další odborné literatury

13 BERNARDI, Renata. *Bohuslav Reynek: katalog díla*. Brno: Dům umění města Brna, 1992, 54 s. ISBN 80-7009-043-X.

14 BOWKER, John. *Bible: ilustrovaný průvodce Starým a Novým zákonem*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2006, 532 s. ISBN 80-7360-385-3.

15 FLORENTOVÁ, Helena. *Křesťanské nebe: poznáváme světce v umění a legendách*. Praha: Artia, 1994, 120 s. ISBN 80-85805-17-0.

16 CHALUPA, Pavel. *Bohuslav Reynek: (1892-1971)*. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011, 399 s. ISBN 978-80-87164-84-6.

17 JANOUŠEK, Pavel a Petr ČORNEJ. *Dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia, 2008, 4 sv. ISBN 978-80-200-1527-3.

18 KING, Mary. *Ženy Starého zákona*. Ostrava: A-Alef, 2008, 85 s. Emauské korespondenční kurzy. ISBN 978-80-86509-81-5. Začátek formuláře

19 MUKAŘOVSKÝ, Jan, Zdeněk PEŠAT a Eva STROHSOVÁ. *Dějiny české literatury*. Praha: Victoria Publishing, 1995, 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

20 REYNEK, Bohuslav, Jiří ŠERÝCH a Jaroslav MED. *Korespondence*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2012, 859 s. ISBN 978-80-246-1861-6.

21 REYNEK, Bohuslav. *Měsíc a jíní*. Dotisk 1. vydání. Havlíčkův Brod: Literární čajovna Suzaanne Renaud, 2006. 71 s. ISBN 2-910544-11-7.

22 REYNEK, Bohuslav. *Neznámý Bohuslav Reynek*. České Budějovice: Město Telč a Muzejní spolek Telč ve spolupráci s Nakladatelstvím a galerií Měsíc ve dne & Fraktál, 2010, [48] s. ISBN 978-80-902860-8-5.

23 REYNEK, Bohuslav. *Pod prahem svítá*. Havlíčkův Brod: Nakladatelství Petrkov, 2012. 90 s. ISBN 978-80-87595-08-4.

24 REYNEK, Bohuslav. *Vlídne vidiny*. 1. vydání. Praha: Odeon, 1992. 260 s. ISBN 80-207-0333-0.

25 SCHILLING, Inge a Gerd SCHILLING. *Symbolická řeč barev s testem osobnosti: základní kniha o barvách*. Olomouc: Dobra & Fontána, 1999, 240 s. ISBN 80-86179-30-3.

26 SUCHÁNEK, Petr. *Bohuslav Reynek*. Náchod: Státní galerie výtvarného umění, 2000, 1 dvoulist.

27 ŠERÝCH, Jiří. *Básník a grafik Bohuslav Reynek*. Pardubice: Východočeská galerie, 1987, 2 l.

28 VALOUCH, František. *Básník duše a samoty Bohuslav Reynek*. Tvar. 1993, 4(1), 4-6. ISSN 0862-657x.

29 *Bohuslav Reynek - retrospektiva bez myšlenky*. Deník Referendum: Umění [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/12364-bohuslav-reynek-retrospektiva-bez-myslenky>

30 Bohuslav Reynek (1892-1971). *Revue Theofil* [online]. [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=61>

31 VYKOUPIIL, Libor, 2012. Georg Trakl - útěcha básnění. *Host*. Měsíčník pro literaturu a čtenáře [online]. XXVII, č. 3, s. 37 [cit. 2017-05-06]. Dostupné z: <http://casopis.hostbrno.cz/archiv/2012/03-2012/georg-trakl-utecha-basneni>